

Pantone 569

Gemma Brunat Majó

III Concurs internacional d'(auto)biografies lingüístiques (2016)

L'Alzinar

Fundació Aurèlia Figueras

Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades (Universitat de Barcelona)

Xarxa Vives d'Universitats

Fotografia de la portada de Norma Levrero Subirana
(reproduïda amb permís de l'autora).

*A tots els que hi surten
(si els ve de gust).*

*Som les paraules que tenim i broten les absències
que fan sovint de tot paisatge un lloc comú.*

MIREIA CALAFELL, *Tantes mudes* (2014)

Taula

1. Fites desitjables.....	6
2. Passa-ho per la paella.....	8
3. El Puqui, la Xata i altres espècies	14
4. Pantone 569.....	18
5. Porta'm el batidor	21
6. Símboloh máhicoh.....	24
7. ¡Hem guanyat!.....	28
8. Respires i prou	30
9. Sobreolletes i pitllaunes.....	33
10. La meitat de la coca	35
11. Salabrets, marmessors i guionets	37
12. Son unos calcetas.....	40
13. Pink Floyd.....	43
14. ¡Això no és un cridatori!.....	45
15. Caçar la rata	47

1. Fites desitjables

Era el que es coneix com una bona alumna, si se'm permet la immodèstia. M'interessava aprendre, preparava els treballs acadèmics meticulosament, confegia plans d'estudi quan s'acostaven els exàmens. El meu germà gran s'admirava que pogués passar hores asseguda repassant apunts, subratllant, fent esquemes. En realitat, el llest era ell, que de tant en tant feia campana per jugar a bàsquet si preveia que el professor dedicaria la classe següent a repetir una explicació que ja se sabia. Mirant pel retrovisor els meus anys d'institut i d'universitat, cal convenir que hauria pogut treure bon partit d'unes quantes campanes ben seleccionades, encara que els meus butlletins de notes se'n poguessin haver ressentit.

Era el que es coneix com una bona alumna, deia. I ho volia ser tot. Volia ser pintora, metgessa, matemàtica, escriptora, biòloga, actriu, periodista, veterinària. Recordo que em va colpir tant la pel·lícula *Goril·les en la boira*, que fantasiejava amb la idea d'anar-me'n a les muntanyes de Ruanda a comptar primats. I res em semblava més noble que abocar-me a la medicina per fer millor la vida dels altres. O què dir del somriure que se t'escapa quan resols un problema matemàtic i pots dir blat amb un convenciment absolut. I així amb gairebé tot. M'interessava gairebé tot, gairebé tot m'oferia motius per dedicar-m'hi.

Però. Però el que més m'agradava, amb diferència, era llegir. I després d'uns quants dubtes, la passió per la literatura va decantar la balança cap a la carrera de filologia. Em semblava que un ofici entre poemes de Luis Cernuda i Salvat-Papasseit, per exemple, era una fita desitjable.

Avui em miro aquella joveneta amb un somriure condescendent. M'acosto a la quarantena i de moment no m'he dedicat mai professionalment a la literatura. No és que hagi fracassat en l'intent, és que de fet no hi ha hagut ni intent. Els corrents m'han empès a tocar unes quantes tecles en l'àmbit de la llengua. Professora de llengua, assessora lingüística en mitjans audiovisuals, avaluadora de certificats oficials de català, col·laboradora d'un grup de recerca, correctora de diaris de sessions parlamentàries i escrits de tota mena. La literatura hi ha cabut tangencialment —els cursos de llengua sempre incloïen lectures, he corregit llibres—.

Una no sap fins a quin punt això pot haver estat una benedicció, ni fins a quin punt ha estat una decisió conscient. El meu amic músic Eloi Fuguet va muntar el Consort Pere Serra, una orquestra de flautes de bec per a músics aficionats. Si la música és patrimoni de la humanitat, tocar i divertir-s'hi no és una prerrogativa dels músics professionals. «¡N'hi ha que tenen flautes molt millors que les meves!», em deia l'Eloi; però aquests amants de la flauta no tenen altra aspiració que passar-s'ho bé,

de la mateixa manera que jo m'ho passo bé llegint. Penso també en una entrevista a Imma Monsó a la revista digital *Catorze*. Parlant sobre la possibilitat de viure de l'escriptura, Imma Monsó responia que s'alegrava de no haver deixat la seva feina de professora de francès. «Com que jo sóc d'avorrir les coses» —deia—, «no tenia ganes d'avorrir l'escriptura, m'estimava més avorrir la feina.» I afegia: «Haver d'escriure per obligació és fatal.» ¿Com hauria entomat jo que el plaer de llegir es convertís en una obligació? Potser bé, vés a saber. Potser un dia s'hi convertirà, qui ho sap. M'arronso d'espatlles. Ara mateix, tant me fa.

Les decisions les prenem abans de bastir un argumentari que les fonamenti, diuen. Ens sembla que primer sospesem les variables i després prenem una determinació, però segurament és el nostre cervell qui munta aquesta aparença de seqüència lògica. No sé si la meua mirada peca d'un mal semblant quan rememoro escenes i arribo a la conclusió que per força m'havia de dedicar a la llengua. Recordo que la primera paraula que vaig buscar en un diccionari era *foca*. Recordo un treball en què la professora de literatura espanyola em va corregir tots els *sinó*, i l'enrabiada amb mi mateixa davant d'aquells cercles de bolígraf vermell per no haver sabut que en castellà és *sino*. Recordo que m'era inconcebible escriure a rajaploma: havia de repassar, corregir, reescriure, esmenar. Recordo que un dia vaig fer servir la paraula *bucòlic* i que uns companys em van mirar estranyats. Recordo haver pensat que les oracions que analitzàvem sintàcticament eren avorrides, perquè totes semblaven sortides d'un mateix patró. Per això i per altres situacions, em fa l'efecte que la llengua era el meu destí professional natural.

Però diguem-ho tot: no gosava ni agafar el periquito de casa. Siguem sincers: no hauria sabut contenir les llàgrimes davant el dolor d'un malalt. Reconeguem-ho: els problemes matemàtics que no reeixia a resoldre em corsecaven.

A fi de comptes, doncs, potser resulta que m'he dedicat a la llengua per eliminació.

La filosofia també m'agradava, per cert.

2. Passa-ho per la paiella

La que més xerrava dels meus quatre avis, amb diferència, era la iaia Carme, bona garladora, amb un parlar viu farcit de dites i ocurrències. Podia explicar la mateixa anècdota mil vegades en mil versions diferents, com aquella en què la seva germana l'havia advertida que estigués a l'aguait perquè pels volts de Nadal no li pispessin el gat, un gat enorme, i que ella no n'havia fet cabal, però que efectivament el gat va desaparèixer en aquelles dates per acabar, segurament, a la cassola d'algú. O com aquella en què, farta que un desconegut vingués a canviar l'aigua a les olives al portal de casa, un dia havia fet guàrdia des de la finestra de dalt i havia abocat una galleda d'aigua sobre aquell porc pocavergonya, que va aprendre la lliçó i no va tornar mai més.

Als néts ens feia gràcia com parlava. Ens feia gràcia, posem per cas, que *el nen* i *la nena* servissin per referir-se a multitud de persones —que funcionessin tan espectacularment bé com a dítics, si ens posem filòlegs—. A casa meva, tant jo, com la meva germana, com la meva mare, podíem ser la nena, però les meves tietes i cosines també eren les nenes. «¿Que no hi ha la nena?», podia dir la iaia Carme en entrar a casa nostra. I érem tres les possibles nenes, però sempre quedava clar quina era la nena en qüestió. I si es remuntava a quan la nena es va casar, era sorprenentment evident a quina de les meves tres cosines casades es referia.

A casa meva, el nen era indiscutiblement el meu germà, però en un context més ampli tant podia ser el meu germà com el meu cosí. Els *nens* tenien un ús més exclusiu, doncs, perquè era poc habitual que els seus dos fills —el meu pare i el seu germà— o el seu gendre fossin els nens, si la memòria no m'enganya. Els nens, d'altra banda, als seus ulls podien quedar dispensats d'algunes obligacions, com parar taula o fer-se el llit, o gaudir de prebendes com el tall més gros de pastís —uns privilegis que, afortunadament, tots ens preniem de broma—. Encara avui, molt de tant en tant, parlem del nen amb sorna. ¿Només queda una lionesa? Va, que se la mengi l'Andreu, que és el nen.

La iaia també deia que havia agafat el *taxis*, que volia beure *aiga*, que al caldo hi posava *àpit*, que no sé qui havia guanyat un *prèmit*, que calia sofregir la ceba i el tomàquet a la *paiella* i després triturar-ho tot amb el *miniper*. De vegades em divertia rectificar-la. Em divertia, vaja, que ella fes com qui sent ploure i seguís la narració sense immutar-se.

—I quan la ceba està daurada, *llavons* poses el tomàquet a la *paiella*...

—A la paella.

—A la *paiella*, i vas remenant. I quan ja està fet, ho passes pel *miniper*.

—Pel Minipimer.

—Sí, pel *miniper*.

Tirava milles exactament igual quan repetia per enèsima vegada una història i s'entrebancava en alguna paraula. Com que ja coneixíem la història fil per randa, podíem desencallar-la a l'instant. Però això no li donava la pista que potser ja ho havia explicat massa vegades. O potser és que tant se li'n donava.

—I la nena de la veïna, que és molt llesta, va fer allò, el..., el..., el dallò de lletres.

—El COU de lletres.

—Això. I ara fa..., ¿com se diu...?

—Hispaniques.

—Això. És molt llesta, ¿eh?, aquesta nena. ¡Diu que treu tan bones notes!

Les referències escatològiques eren un altre atractiu indiscutible per als néts. Que caga el rei, caga el papa i de cagar ningú s'escapa, ho sé per ella. Que la merda escalfa, ho sé per ella. Que *de color de amarillo tienes el culo, y aunque no te lo he visto, me lo figuro*, ho sé per ella. Que si dos s'assemblen com un ou a una castanya, no s'assemblen ni en el pixar, ho sé per ella. I si tens set, pixa a la taula i beu a galet.

—Aquest, pobre, ha tingut *la suerte del Nando* —em va dir una vegada.

—¿La suerte del Nando?

—Que se la pisó meando.

També ens cantava cançons de lletres edificants, com ara:

L'amo diu a l'aprenent:

—*¡Quina pudor que se sent!*

—*És que vaig de cagarrines.*

—*¡Alça, noia, que són fines!*

¡A cagar! ¡A cagar!

Mal de ventre fa passar.

I hi havia tots aquells dobles sentits que jo no entenia de petita i que després, de més gran, se'm van fer lluminosos com un matí d'estiu i em van fer esclafir de riure. Com *la flauta de Bartolo, que tenia un agujero solo*. O com aquella cèlebre endevinalla:

Endevina, endevineta:

¿què té el rei a la bragueta?

¡Dos bales i una escopeta!

I era còmic que no esmentés pel nom la gent que no li queia bé —polítics, familiars, coneguts—. Els batejava amb un simpàtic apel·latiu. Teníem la Boja, el Lechuguino, el Bigotis, la Vella...

—Ja em diràs per què la Vella necessita un pis tan gran per a ella sola —deia arrufant el nas amb indignació. I la Vella devia tenir vint anys menys que ella.

Algunes sortides seves eren recurrents i han quallat en l'argot familiar. Quan veia algú amb una indumentària que considerava d'especial mal gust, deixava anar:

—Si la troben morta, li donen la culpa al vestit —o al barret, als pantalons, el que fos.

I hi havia una altra frase mítica que amollava sovint. La meva àvia era molt llaminera —la nata la perdia sense remei— i li sobraven molts quilos —se suposava que seguia una dieta, que curiosament no li va fer mai cap efecte—. De jove havia estat prima com un fideu. Quan volia menjar dolç i era conscient que per salut seria recomanable que se n'estigués, sentenciava:

—Ja em van racionar quan la guerra.

El mateix argument li servia per excusar-la de moure's. El seu home feia llargs passejos —feia passejos, dic, no complia ni de lluny l'estereotip del jubilat que es queda palplantat davant d'unes obres qualssevol aconsellant els manobres—; li encantava caminar per aquí i per allà, sense pressa, descobrir racons nous de la ciutat, especialment si s'hi havien fet remodelacions urbanístiques. D'això, ella en deia *anar a fer l'arquitecto*. La iaia preferia quedar-se a casa cuinant, fent ganxet, mirant *Se ha escrito un crimen* a la televisió o guaitant com es bellugava el carrer asseguda al balancí de davant de la porta balconera que donava a l'avinguda Borbó. Caminar no era el seu fort. I li pesava recordar el feixuc trajecte a peu que havia hagut de fer tants anys de casa a la fàbrica. Ja vaig caminar de jove, i per això m'arrepaparé a la primera cadira que trobi, i nena, allarga'm una galeteta de la safata, que són boníssimes i ja em van racionar quan la guerra.

I ho salpebrava tot amb dites, refranys, frases fetes, retrucs. El meu primer treball filològic —d'iniciativa pròpia— va ser anar apuntant amb bolígraf en un full quadriculat totes aquelles expressions, amb una petita explicació si trobava que feia falta. No sé quants anys devia tenir jo aleshores, però era prou petita, encara feia primària. De vegades la iaia parlava i jo marxava a l'habitació corrents per anotar una nova troballa en el meu recopilatori. Tal la olleta, tal la tapaoreta. A qui res li escau, poseu-li blau; rosa, que l'amor s'hi posa, i lila, que l'amor s'hi enfila. De casta le viene al galgo. Quina pena, quina pena, tenir el cul més avall de l'esquena. Todo lo casa el cura. Per Sant Esteve, cadascú a casa seva. Sobre gustos y colores, no han escrito los autores. Qui fa el que pot, no està obligat a més. Adiós, alma de los dos. Hola, pajarito sin cola. ¿I què farem? Mala cara quan morirem. I un dia a l'escola, enmig d'una classe, ric perquè descobreixo que la meva iaia parla una mica com Sancho Panza.

L'avi Andreu, el seu marit, era en canvi molt poc parlador, potser per allò de la llei del pèndol. El meu pare recorda alguna celebració familiar en què la iaia Carme li havia engaltat:

—¡Andreu, et sortiran teranyines a la gargamella!

O bé:

—¡Andreu, calla d'una vegada, que em fas venir mal de cap! —perquè ell no havia badat boca, s'entén.

No, no parlava gaire, si bé recordo com es referia al blat de moro com el *menjar de les gallines* i que de vegades declinava beure aigua perquè *l'aigua fa granotes* (els àpats cal fer-los amb vi, on s'és vist). Però era més aviat un home de gestos i silencis, que s'havia fet un fart de descarregar camions i de treballar de nit sense queixar-se, i que en la seva vellesa només volia viure tranquil i que si jugàvem al dòmino estiguéssim pel joc —o així el veia jo—. Les frases que deia pesaven més que no semblava. Feia servir poques paraules, però les que deia eren d'una eloqüència envejable.

—¿Vols que et compri l'*Sport*?

—No, que no he acabat l'altre —que volia dir que no tenia sentit comprar-ne un de nou, si encara havia d'enllestir el vell, i més tenint en compte que llegia a poc a poc. Fet i fet, els resultats esportius d'abans-d'ahir eren igual d'interessants que els d'ahir. O com a mínim, tenien la mateixa utilitat, si només es tractava de matar el temps.

O agafava les cartes del banc, o de l'ajuntament, o de la seguretat social, i allargava els sobres al meu pare, i li deia:

—Josep, aquí què hi diu —i aquelles cartes sovint eren fum, el contingut no l'afectava en res, però algú l'havia d'ajudar a desxifrar-lo. I quan tinc davant dels nassos textos de llenguatge administratiu recargolat o publicitat que ven duros a quatre pessetes, amb informació que has de saber endevinar entre línies, recordo amb nitidesa aquell «aquí què hi diu» del meu avi. Quantes estafes i indignitats s'han perpetrat abusant d'aquells que no saben què hi diu, avi.

O ullava una escultura tota moderna amb la mirada calmosa i irònica:

—És maco, això —i amb aquestes tres paraules, engegava cavallerament a fregir espàrrecs la Barcelona capital del disseny mundial.

Diu la llegenda que el capellà que l'havia de casar li va recriminar que no anés a missa. Concretament, li va dir que no el veia gaire a missa.

—Jo tampoc el veig a vostè pels carrers quan treballo.

Perquè treballar de vigilant era dur i volia dir dormir de dia, i ser capellà era tota una altra cosa perquè, en paraules del meu avi, només treballaven en diumenge i encara amb vi.

Els vigilants de Barcelona, que recorrien tot sols els carrers foscos, freds i adormits de la ciutat, carregant feixucs manolls de claus, havien de dur reglamentàriament una arma. Diu que diu que l'avi Andreu no se l'endua:

—Algú podria prendre mal —un bon lema que dedico als fabricants d'armes.

El meu avi Jaume, per la seva banda, era tossut fins al moll de l'os, i quan es posava contundent alçava el to, arrufava les celles, brandava aquelles manasses que tant de servei li devien haver fet de jove al tros. Corpulent com era, intimidava. Però també era el més fàcil d'imitar: posaves cara d'empipat i deixaves anar alguna expressió de les que repetia com un mantra. I au, tots a riure —si no el tenies davant, esclar—. Si es tractava del Barça, per exemple, havies de dir:

—¡Oh, teva-meva, teva-meva! —el meu avi no simpatitzava amb els plantejaments futbolístics cruyffistes.

I tractant-se d'algú amb pardals al cap, havies de dir:

—¡Madame Bovary! ¡Madame Bovary!

I si s'havia fet menjar de sobres, dèiem:

—¡Això s'ha d'acabar tot! —que per Nadal era la seva frase categòrica davant de les safates on encara quedava algun canapè.

També li recordo uns quants renecs, sempre proferits cap a futbolistes o àrbitres:

—¡Gamarús! ¡Mussol! ¡Burro! ¡Pallús! —i això em cridava l'atenció, perquè si jo sentia insults, sovint eren en castellà.

Al meu avi Jaume, llicenciat en filosofia i lletres, li va agradar que estudiés filologia catalana, sent com era un home d'esperit catalanista i a qui qualsevol carrera universitària amb opcions de desembocar en una plaça de funcionari li semblava una cosa seriosa, formal, adequada, d'ordre. Quan es va morir, vaig heretar-ne la *Gramàtica de la llengua catalana* de Badia i Margarit; bé, vaig demanar permís a la meva mare per endur-me-la de la llibreria del seu despatx —la meva cosina traductora es va quedar el DIEC—. Hi va fer algunes marques en llapis. I la va folrar. I amb les marques i el folre la conservo. Crec que se la devia llegir sencera. Com la gramàtica de Fabra. Crec que, si hagués viscut més anys, hauria volgut debatre amb mi qüestions de llengua. Crec que l'home hauria tirat a ser més fabrista que Fabra. I crec que jo sovint li hauria donat la raó simplement per no haver-m'hi de discutir —com feia la majoria de la seva família—. Però potser m'equivoco, qui ho sap.

I arribem a la meva àvia materna, la iaia Elvira, que havia treballat una mica d'infermera i un molt de mestra, i era un geni dels mots encreuats. Cada dia feia els de *La Vanguardia* i els de *l'Avui*. Encorbada sobre els fulls del diari plegats en una mà, l'ull esquerre tancat —perquè el dret era miop i l'altre hipermetrop, i això donava algun maldecap a l'hora d'enfocar—, el bolígraf dansant a tota castanya sobre les caselles. Pim-pam. I l'ull esquerre que s'obria, i la iaia que s'alçava del sofà, satisfeta.

—¿No has de mirar mai les solucions, iaia?

—¡Només una vegada! M'hi vaig estar estona i estona, i no em sortien, no hi havia manera. ¡Em vaig enfadar moltíssim!

—Vaja.

—I l'endemà el diari deia que era una broma pel dia dels Sants Innocents. ¡Havien fet que no encaixessin expressament!

—¡Ostres! ¿I no mires les solucions ni per comprovar si l'has encertat?

—No.

—¿I sempre et surten del tot?

—Sí —i somreia sense gota de fatxenderia.

Va ser la iaia la primera que em va ensenyar com anaven les definicions tipus «el final del riu» (una lletra) i «escala oberta de pintor» (una lletra). Però aquestes rai, esclar, les refumudament difícils eren les altres, els jocs de paraules de triple salt mortal o la referència cultural servida amb tirabuixó. Alguna vegada, ella m'havia proposat de fer els mots encreuats juntes. Llegia la definició i em deixava un moment perquè pensés. Em donava peixet amb pistes addicionals. Ella ho pescava tot a la primera. Era fascinant.

La iaia sentia passió per la medicina. Quan a l'escola m'explicaven el sistema circulatori, recordo que la meva mare va somriure i em va dir que això la iaia m'ho sabia explicar molt bé. Em veig a casa de la iaia Elvira, en una taula robusta, amb el llibre de ciències naturals obert per la il·lustració del sistema circulatori amb vasos sanguinis pintats de blau i de vermell, més encuriósida per veure com la iaia me'n parlava que per l'explicació mateixa —que ja em podria haver ocupat d'entendre sola—. I veig la iaia Elvira contenta, assenyalant-me amb el dit les diferents parts del dibuix i parlant-me de ventricles i aurícules, de sístole i diàstole, de la vena cava i l'artèria aorta, de vàlvules i del miocardi, de glòbuls vermells i glòbuls blancs i plasma, d'oxigen i de diòxid de carboni. Hi havia en allò un no sé què que em removia alguna cosa per dins que no sabia endreçar. Potser era que les iaies de qui tenia coneixença cuinaven molt bé i anaven a buscar els néts a escola, i caminaven a poc a poc i de vegades es posaven malaltes, i sovint duïen arracades amb una perleta o una agulla de pit, però no em sonava haver vist ni haver sentit parlar de iaies que diguessin ventricle i aurícula, sístole i diàstole. I un dia, quan jo era una mica més gran, vaig demanar a la iaia Elvira com era que no havia estudiat medicina, si tot això li agradava tant. I em va somriure i em va dir que quan ella era jove les noies no acostumaven a estudiar medicina —a tot estirar, infermeria, com havia fet ella—. Que li havia pesat massa el què diran i no es va atrevir a fer el pas, i que per això va quedar ben sorpresa quan un dia li havien explicat que dues germanes de Barcelona s'havien llicenciat en medicina i exercien. I que havia pensat que aquelles germanes havien estat molt valentes.

La iaia va afegir, pensarosa, que li hauria agradat haver estat tan valenta com elles. I em va saber molt de greu.

3. El Puqui, la Xata i altres espècies

La meva germana petita, quan érem nenes, em bombardejava amb imaginació —que segurament és l'únic bombardeig que paga la pena—. Jo i l'Elvira ens portem només dos anys, així que de petites vam jugar plegades moltes hores. Dedicàvem molt de temps a entretenir-nos amb ninos, a inventar-nos històries entre ells, com qui fa un teatre de titelles.

Els peluixos, les Barriguitas i els Pequeño Pony, entre altres, conviuen en aventures inacabables. Cada nino era únic: tenia un nom fix i una personalitat ben definida, que de joc a joc es mantenia. El Marc i l'Oriol, per exemple, un parell de pillets, eren uns germans bessons Barriguitas inseparables. La Cavalleta i el Blauet eren dos ponis que formaven una parella fantàstica; ella estava una mica acomplexada, perquè la pobra no s'aguantava gaire bé dreta, i per això en una pota hi tenia una pròtesi feta amb un escuradents. L'innocent i tímid osset Puqui estava enamorat a més no poder de la Trompeta, una elefanta rosa que bramulava («¡Pruuuuuuuú! ¡Pruuuuuuuú!») amb la trompa enlairada. I hi havia la Xata, una gata enorme i peluda, dolça i protectora, que a més de criar la seva filla Mitzi, una gateta trapella, s'havia afillat també el Trobat, un petit gos de peluix belluguet que com el seu nom indica la meva germana va arregar del mig de carrer. La Boleta era vergonyosa i plorava desconsoladament quan algú li deia que s'assemblava a una ceba. L'ós Bubú i el seu amic de l'ànima, el gos Gugú, s'ho passaven d'allò més bé junts. Etcètera. Un dia triàvem un grapat de ninos i els fèiem anar d'excursió de la nostra habitació al menjador, un altre els fèiem organitzar una festa d'aniversari, un altre ens empescàvem un guió —«Primer en tal i en tal s'enfaden per això i per allò, i llavors en tal parla amb ells i acaben fent les paus»— i ens posàvem a representar-lo. Ens estimàvem tant els nostres ninos que encara arrosseguem un trauma per la desaparició del Txiqui, un ós polar de peluix que vam perdre en un parc, i el Pit Melic, un ninotet rexicotet que es va esfumar d'un dia a l'altre com si se l'hagués empassat un forat negre.

Al Cèsar el que és del Cèsar: l'Elvira tenia traça a inventar situacions i a construir personatges. Encara avui em sorprèn que, sent tan menuda, fos capaç de dotar cada un dels nostres ninos preferits d'una manera particular de parlar, de moure's, d'actuar. No és que jo no fes res, però cal reconèixer que la batuta la portava ella i que les meves aportacions més aviat contribuïen a arrodonir la seva idea mare: suggeria millores argumentals, assenyalava algun punt feble que calia esmenar, incorporava a la trama un nou personatge que podia donar joc. Érem un bon equip.

Entre els trets dignes de ressenyar, destacaré que el Puqui parlava amb la pe, i la Xata i la Mitzi amb la ema. L'invent era de la meva germana i jo aprofitava les trames per anar investigant aquesta característica. Per exemple, el Puqui podia dir: «Me'n vaig a dormir perquè estic cansat.» Però no deia això, esclar, perquè era el

Puqui i parlava amb la pe, i per tant deia una cosa com ara: «Pe'n paig a dormir perpè estic pensat.» I a mi em cridaven l'atenció dos punts. Un, que fos tan fàcil desxifrar qualsevol missatge del Puqui. Digués el que digués, s'entenia perfectament. ¿Per què tot aquell reguitzell de consonants neutralitzades massivament per la pepització no convertien els missatges en intel·ligibles? La mare dels ous, segons vaig concloure, era que els enunciats se cenyien tant a una situació determinada que era impossible no descodificar-los. El beneït context.

La segona qüestió que trobava mereixedora d'estudi eren els paràmetres que determinaven quines consonants se salvaven de la pepització i quines no. Perquè si el Puqui deia *percat* per *mercat*, però deia *pama* per dir *cama*, i hi havia casos similars amb la resta de consonants, era evident no podíem atribuir la desaparició d'aquesta primera ema de *mercat* i de les altres consonants a un problema articulatori. Per tant, segurament era possible establir una caracterització científica d'aquest curiós procés fonètic. Però aquesta investigació no va arribar mai a conclusions definitives; d'una banda, perquè no m'hi vaig trencar mai gaire les banyes, i de l'altra, perquè sospitava que el fenomen no estava exempt d'alguns pessics d'arbitrarietat i això em donava l'excusa perfecta per no posar-m'hi seriosament. Vaja, ras i curt, no hi vaig dedicar temps perquè era una nena. De tota manera, sí que em va semblar que les consonants inicials de mot eren molt més propenses que les altres a quedar afectades per la pepització.

La Xata i la Mitzi xerraven posant en marxa un procés fonètic paral·lel: l'emamització. En el seu cas no era la pe la que arrossegava les altres consonants, sinó que era la ema la que s'ocupava de passar el corró per l'abecedari. I que la Mitzi hagués heretat aquest tret de la seva mare mostrava la importància del pes de la comunicació entre pares i fills en la transmissió de la llengua.

De vegades, interpretàvem escenes en què algun altre nino intentava fer logopèdia al Puqui i la Mitzi. El meu personatge era sempre el cabronet aprenent de logopeda disposat a riure una estoneta a costa del seu pseudopacient:

—Puqui, digues *pom* —deia l'Oriol.

—*Pom*.

—¡Molt bé! Digues *peu*.

—*Peu*.

—¡Molt bé! ¡Ho has dit molt bé, Puqui! Ara digues *mapa*.

—*Papa*.

—Ui, no ho has dit bé. Mira, digues *pom* com abans.

—*Pom*.

—Bé. Doncs quan acabis de dir *pom*, digues *mapa* després. Així: *pommm-mapa*. Així diràs *mapa* bé.

—¡*Pommm...papa!*

—¡Ha, ha! ¡*Papa*, no! ¡*Mapa!*

—¡Puuaaaà! ¡Puuaaaà! —plorava el Puqui.

Per un altre costat, el Gugú i el Trobat, tots dos gossos, no parlaven, sinó que només bordaven i, si convenia, es feien entendre amb gestos. Teníem elefants, ponis i gats que parlaven, però aquests dos gossos no tenien aquest do. Un pedagog potser comentaria que això ens donava l'oportunitat de treballar més a fons el llenguatge no verbal, d'explorar la creativitat per altres vies. Jo no aniria tan lluny: senzillament, ens feia gràcia que hi hagués gossos que fessin de gossos, que correguessin amunt i avall i esbufeguessin i trotessin i belluguessin la cua contents o anessin capcots i la duguessin entre cames.

També hi havia les cançons que ens inventàvem —l'Elvira s'inventava, bàsicament— *ad hoc* per a alguns ninos. L'Alí Patí, Barriguita bruna amb una túnica blanca de ratlles verticals de colors i un barret de fes vermell, repetia de tant en tant un rodolí cantat: «¡Sóc l'Alí Patí i vull sortir!». No recordo que hagués de sortir d'enlloc, però aquest rodolí musicat era una mena de carta de presentació. En canvi, el seu germà bessó Mohamed no recordo que cantés res. El Puqui també en cantava una, però més elaborada i més llarga, diria que tenia dues o tres estrofes que el temps m'ha cobert de boira —començava dient: «Jo em dic Puqui, po-po, po-po, po-po», i després al·ludia al seu amor per la Trompeta—. I la Xata, amb la seva veu vellutada i avioloncelada, no tenia cançó pròpia, però cantava el que volguessis amb una delicadesa immensa. Era tan espectacular, que vaig arribar a constatar que una mateixa cançó cantada per l'Elvira en veu pròpia, i cantada per l'Elvira però a través de la Xata, sonava diferent. Recordo haver-li dit:

—Canta millor la Xata que tu... ¡No entenc com pot ser...!

I l'Elvira em deia: «¿Vols dir?» I jo li jurava i perjurava que ho deia de debò, que quan cantava la Xata la tonada era més harmònica, més rica en matisos, més profunda. I l'Elvira reia, entre sorpresa i incrèdula, davant de la meva estupefacció difícilment fingible. Era un fenomen que em deixava astorada. Com avui quan veig una bona actriu en una entrevista i no entenc com pot ser que li vegi una cara diferent de la del personatge que interpreta. És el mateix rostre, però no ho sembla. Doncs el mateix passava amb la veu de la meva germana. Es posava tant en el paper, que transmutava la veu fins al punt que li era aliena.

Quan ens vam anar fent grans, vaig anar canviant progressivament els jocs de ninos amb la meva germana per les lectures dels llibres de La Galera de la prestatgeria del meu germà. Ella no ho acabava d'acceptar i s'enfadava.

—¡M'avorreixo! —cridava.

—Llegeix —li deia jo amb un sospir, sabent que ella papallonejaria durant una estona interminable al meu voltant abans de donar la batalla per perduda, i que jo hauria de rellegir aquell paràgraf cinquanta vegades abans que em deixés en pau.

—¡No vull llegir! —responia, furiosa i dolguda pel meu abandó però sense verbalitzar-ho.

—Dibuixa —jo no treia els ulls de les pàgines, però sabia que encara n’hi havia per estona. Tenia els nervis de punxa, però intentava mostrar-me serena.

—¡No vull dibuixar! —més crits.

—Doncs fes un puzle —ha, ha. Ja sabia que no colaria ni de broma, però ho havia d’intentar.

—¡No! —uns morros de pam i mig. I da-li que da-li.

El que de debò em volia dir era que aixequés el cul del sofà i anés a jugar amb ella. Totes dues ho sabíem, cap de les dues ho explicitava. Algun cop guanyava ella, però el meu entusiasme s’anava pansint inexorablement dia rere dia, com els pètals d’un ram de flors. I suposo que hi va haver un moment que ella es va rendir, o que també li va passar el gust pel joc i ja està.

De tota manera, ben mirat, l’Elvira m’havia proporcionat tantes hores de diversió que aguantar aquells crits era una contrapartida raonable i assumible. Vist en perspectiva, esclar.

4. Pantone 569

El meu germà gran, l'Andreu, no és especialment parlador. Tampoc té gens de tirada a la discussió, excepte en dues qüestions. Una, perdre en els jocs. Si el derroten a la brisca, al parxís o en un partidet de futbol sala, argüirà raons de tota mena, fins i tot les més peregrines, intentant demostrar que hi ha una conjuntura astral que ha desembocat en aital desfeta, per descomptat totalment injusta, i de la qual és la víctima innocent. De tota manera, encara que està molest, s'enfada rient i no arriba mai la sang al riu. Perquè el meu germà pot ser moltes coses, però sobretot és de bona pasta.

L'altre assumpte que el posa nerviós és el nom dels colors. Però per explicar-ho, una prèvia: el meu germà té una discromatòpsia cromàtica; en concret, daltonisme; vaja, que no distingeix alguns colors. Bàsicament, diguem-ho curt, el que li passa és que les gammes del carbassa i del verd se li tornen una barrija-barreja. Quan era un nen el vaig veure dibuixar un partit de futbol amb el terreny de joc del Camp Nou de color carbassa. Li vaig demanar per què no el pintava de verd (la meva generació només concep el Barça en camps de gespa), i recordo com em va mirar ben sorprès perquè per a ell era d'un verd inqüestionable.

Per fortuna, com que l'Andreu no ha volgut ser ni capità de marina mercant, ni pilot d'avions, ni exercir cap altra professió per a la qual el daltonisme sigui un impediment, aquesta circumstància no li ha amargat la vida, però sí que és l'origen del seu recel davant de la verbalització dels matisos cromàtics. Pot acceptar tranquil·lament que no és capaç de discriminar si un coixí és verd o carbassa, pot donar per bo un lleuger grau de precisió del tipus *vermell clar*, però sospita que anar més enllà és un invent dels no discromatòptics per fer pujar la mosca al nas als discromatòptics. Perquè, podent dir *marró*, ¿hi ha cap motiu que justifiqui referir-se als colors avellana, xocolata, caramel? ¿De debò que no podem passar amb *verd* i hem de recórrer al verd ampolla, el verd poma, el verd llima? Encara diria més: ¿podem estar segurs que el turquesa, el sèpia o el burdeus són colors, realment? De fet, quan algú esmenta algun color d'aquests, de vegades el despatxa així: «Aquest color no existeix.» I aquest tret tan seu el va portar al seu casament. Ell i la seva dona van decidir que, en comptes de numerar les taules dels convidats, les batejarien amb noms de colors «inexistents». No et tocava seure a la taula 1, la taula 2 o la taula 3, sinó a la taula xampany, la taula magenta, la taula caqui —i no hi ha dubte que la seva dona sí que distingeix el color salmó, el color albergínia, el gris perla—.

El meu fill també ha heretat el daltonisme familiar —que ens consti, hi ha el meu avi matern, el meu besoncle Joan, el meu germà, el meu fill—. Quan era menut i començava a esmentar el nom dels colors, vaig adonar-me de seguida que ensopegava en els mateixos llocs que ensopegava el meu germà. I els tests

d'Ishihara de l'oftalmòleg pediàtric van confirmar el meu diagnòstic casolà. Com va passar amb l'Andreu, tampoc li ha suposat cap daltabaix, més enllà que has d'avisar els mestres perquè ho tinguin present si apareix un exercici escolar en què la canalla ha de posar gomets verds en una banda i gomets carbasses en una altra. I sap que, per exemple, no podrà ser pilot d'avió —de moment, no sembla que l'amoïni gaire—. El rosa i el gris també se li confonen. Recordo que de més petit, cansat de preguntar-me quin era el retolador rosa i quin el gris, em va demanar que hi escrivís a sobre el nom del color —oli en un llum—. Sí que es va ofendre una mica el dia que em va explicar que tenia una companya de classe amb els cabells verds. Vaig esclafir a riure. La nena és pèl-roja. Em va respondre, dolgut: «¡¡¡És que sóc daltònic!!!» I em vaig disculpar, esclar. La meva filla, en canvi, sembla que emprèn el camí dels colors «inexistents». Avui mateix m'ha demanat si l'adaptador de vàter era de color mostassa.

Hi ha una reacció que el meu germà i el meu fill comparteixen. Quan algú els demana de quin color veuen això o allò, s'ho miren detingudament i rumien la resposta un lapse de temps d'uns quants segons. Fins i tot mouen l'objecte mentre se'l miren, o decanten el cap a un costat i l'altre —com cau la llum sobre l'objecte els en pot fer canviar força la percepció—. És curiós, perquè sembla que la resposta sigui el resultat d'un examen. I com que són conscients que són daltònics, de vegades responen amb una pregunta («¿Verd...?»). Però el meu fill també optava de petit per un recurs que em fascinava: oferir com a resposta una combinació cromàtica impossible que inclogués uns quants colors, segurament amb l'esperança que almenys alguna de les opcions del còctel pogués resultar acceptable com a resposta.

—Quim, ¿de quin color veus això? —i un silenci mentre feia giravoltar l'objecte.

—Eeeeh... Verd blavós marronós una mica vermell i groc.

El meu pare, davant de la discussió sobre colors, ofereix una solució fixa: el codi Pantone. ¿És verd o és gris? Mira, deixa't de romanços: és Pantone 351. Però el que el meu pare no té en compte és que fins i tot els de Pantone sucumbeixen, de vegades, a la precisió lèxica. El codi 13-0221 és el verd pistatxo. El 17-1544 és el siena torrat. El 18-1764 és el color gerd. El 19-4022 és la nit parisenca. El 13-4720 és el turquesa tàngara; jo també ho he hagut de buscar: la tàngara és un ocellet de l'Amèrica del Sud de colors vius. Busqueu-ne imatges. Que bonic. ¿De debò preferiu dir *blau cel claret* que *turquesa tàngara*? ¡Va, home, va, no hi ha color! Ara em ve al cap una amiga que confessa haver-se comprat pintallavis seduïda pel nom comercial. Cherry Blossom, Coffee Bean, Wild Orchid, Spiced Apple, Stormy Sahara, Velour d'Étincelle, Very Cranberry, Siren in Scarlet, Grenade Juicy, Sangria Desire, Creme in Your Coffee, Intense Watermelon, Orange Sherbet, Speak Louder, Barely Bloomed, Venetian Rose.

Fa dos anys, vaig veure en una botiga d'aquelles reboniques unes tasses amb la nansa i el fons de color blanc, amb la peculiaritat que cada una tenia estampat al mig el quadrat típic de presentació d'un color Pantone, amb la indicació ben visible del codi pertinent —m'imagino que els dissenyadors se les deuen rifar—. Vaig triar-ne una d'un to conflictiu —conflictiu des del punt de vista daltònic, s'entén— i la vaig enviar a l'Andreu com a regal d'aniversari. La nota manuscrita deia —seguint l'estela del consell del meu pare— que aquella indicació li facilitaria la vida. Que podria dir: «Allargueu-me la tassa Pantone 569» i esquivar, així, absurdes deliberacions cromàtiques. I el meu germà em va respondre amb una foto seva amb la tassa i amb 569 gràcies.

5. Porta'm el batidor

*El Bernat esbatana els ulls a un espant fictici:
És que Barcelona és un monstre, Pedrona: un
monstre devorador de patrimonis lingüístics.*

MARTA ROJALS, *Primavera, estiu, etcètera.*

Els Santandreu són un dels meus paradisos d'infantesa.

Ho explicaré millor.

De joves, els meus pares se'n van anar a viure al País Basc (*bat, bi, hiru, lau...*) i després al País Valencià, on els van conèixer. Després de passar quatre feliços anys a Cullera, es van tornar a establir a Barcelona, d'on són, però van conservar l'amistat amb els Santandreu. Els meus pares van tenir tres criatures —una nascuda a Sant Sebastià i dues a València—, i els Santandreu també. Als estius, sovint les dues famílies ens trobàvem uns quants dies, bé a casa nostra, bé a casa seva. Ara imagineu-vos sis nens jugant, cridant, corrent, empipant; sis nens per alimentar, pasturar, banyar, acotxar; sis nens per moure amunt i avall a peu, en metro, bus, cotxe; sis nens anxovats en habitacions petites amb matalassos per terra que deixen al seu pas un solc de roba emmedallada, molles trepitjades, lavabos relliscosos, genolls esgarrinxats. Des de la perspectiva adulta pot semblar una situació propera a l'infern, però amb ulls de nena allò era fantàstic. Els nostres pares xerraven i ens carretejaven amb una paciència aparentment inesgotable per aquí i per allà. Ara una excursioneta per no sé quina muntanya, ara una passejada per no sé quin poble, ara una remullada a la platja o la piscina, ara farem un gelat. Eren dies de benvinguda bellugadissa i diversió assegurada en plena despreocupació estival.

Els Santandreu no parlaven com nosaltres. Bé, parlaven com nosaltres, però no parlaven del tot com nosaltres. Per exemple, deien moltes més es i os, els sonava la erra final dels infinitius, la Marta era Marta a seques, i els verbs mudaven lleugerament de vestit en els seus balls conjugacionals. De vegades, les paraules els sonaven amb un dring diferent, perquè nosaltres *avui* bevíem *aigua*, menjàvem *enciam*, ens referíem a la *seva* mare i esteníem *aquells* banyadors *aquí*. En canvi, ells *hui* bevien *àuia*, menjaven *encisam*, parlaven de la *seua* mare i estenien *eixos* banyadors *ací*. O feien néixer paraules noves per a la realitat coneguda, perquè resultava que els *nens* érem els *xiquets*, i no ens *llevàvem* i *sortíem* i dibuixàvem una *xarranca* sinó que ens *alçàvem* i *eixíem* i dibuixàvem un *sambori*. Al lavabo els *miralls* es convertien en *espills*, i a la cuina la *síndria*, les *patates* i les *pastanagues* transmudaven en *meló d'Alger*, *creilles* i *carlotes*. Però el que més em cridava l'atenció era que el significat d'algunes paraules canviés per art de màgia. Un dia la Conxa em va demanar si per sopar em venia de gust un entrepà de llonganissa, i li

vaig dir que sí, però em va allargar un entrepà de salsitxes de Frankfurt, i jo no vaig gosar dir res. I quan ells es feien el monyo, en realitat no es feien cap monyo, sinó que es pentinaven. Però això del monyo em sonava perquè la meva mare m'havia explicat que quan vivíem a Cullera i jo era xicoteta, vaig tenir una mainadera que m'estimava moltíssim, la Presen, i jo devia tenir un anyet llarg que la Presen em va dir: «Porta'm el batidor que te faré el monyo», i la meva mare, que ho havia sentit abans de marxar o just quan arribava a casa, havia rigut pensant que era poc probable que jo hagués entès que em demanava una pinta per desembullar-me els cabells.

Si els Santandreu em regalaven de franc el valencià, la meva mestra de plàstica, una lleidatana amb caràcter, cridava l'atenció de la canalla de l'escola per totes les es finals del lleidatà. Al pati, per imitar-la, fèiem veure que passàvem llista fent acabar amb *e* tots els noms de nena de la classe que acabaven amb la lletra *a*, tal com feia ella: Eve, Sandre, Verònique, Gemme, Mònique. I per la banda insular, hi havia el periodista Miquel Piris, que ens tenia a mi i a la meva germana encaterinades i fèiem callar tothom així que el sentíem a TV3. Totes dues estàvem d'acord que, en igualtat de condicions, un accent insular, sexi per defecte, inclinaria la balança definitivament en una hipotètica contesa de pretendents. Pere Codonyan, corresponsal de TV3 a la Catalunya Nord, també em tenia robat un trosset de cor. I a l'institut tenia una amiga amb família de les Terres de l'Ebre i instal·lada a Barcelona que xerrava en català central amb mi, però que quan parlava amb la família, patapam, canviava sorprenentment de dialecte com qui es canvia la samarreta. Això també ho feia un amic meu de la universitat amb família del Pallars establerta a Can Fanga. Uns canvis que sempre em van semblar desconcertants i que em revoltaven una mica per dins, com si m'estiguessin furtant el que també hauria pogut ser meu. Hauria volgut que fessin sonar el tortosí i el pallarès com la Raquel feia sonar el lleidatà, a fe de Déu. No era el mateix, esclar: aquells dos havien nascut i viscut tota la vida a Barcelona, i la Raquel hi havia aterrat d'adolescent, per estudiar la carrera. Però bé, ja m'enteneu.

—Vaig a buscar el bidell —va dir el professor quan es va trobar la porta de l'aula tancada.

—¿Què ha dit? — va demanar-me la Raquel.

—Que va a buscar el bidell —la Raquel va fer una cara d'estranyesa total—. El conserge.

—¡Ah...! —va riure—. ¡A Lleida, un *videll* és una vaca!

Fem córrer ara el temps i situem-nos en una aula d'universitat molts anys després. Som a la primera dècada del segle XXI enmig d'estudiants de magisteri. Imparteixo classes de llengua i parlo de pronunciació formal del català. Els alumnes d'àrees del català central troben marciàns moltíssims dels trets que comento. Els alumnes d'àrees de català no central no s'acaben de creure que no neutralitzar les vocals, per exemple, sigui adequat en un context formal. Vet aquí una evidència palmària

que no existeix un espai comunicatiu català comú en què ens trobem tots. Mare de Déu Senyor, parlem la mateixa llengua i ni ens coneixem.

I anem de nou enrere, al meu primer curs de carrera. Sóc al bar entre companys d'universitat, cap d'ells de Barcelona, i em demanen d'on sóc.

—De Barcelona.

—¿De Barcelona...? No ho sembles —responen.

Més endavant, ja en la meua vida laboral, mantinc el mateix diàleg dues vegades entre periodistes. ¿Que no ho semblo? ¿Què vol dir, que no ho semblo? ¿Que no he assassinat els pronoms febles? ¿Que dic tovalló i escuradents? ¿Que pronuncio la essa sonora i la e oberta? Ah, una estudiant de filologia catalana de Barcelona, inaudit.

Però feu bé de sospitar. En el fons, sóc xava. Molt xava. Absolutament camaca. Però si m'hi esforço, ho sé dissimular.

6. Símboloh máhicoh

Una vegada, fa molts anys, vam anar de vacances al nord de la península. Teníem la intenció de visitar unes coves amb pintures prehistòriques. L'experiència va ser intensa. Davant d'una cua en un lloc enfilat i mal senyalitzat, formada per turistes sorpresos que miràvem a banda i banda intentant vaticinar com aniria exactament l'organització de les visites, va aparèixer una dona gran amb una bata d'anar per casa. Es va mostrar sensiblement molesta perquè es veu que sobrepassàvem la ràtio permesa de persones que podien entrar a la gruta per dia —com si fos culpa nostra—, però curiosament no va fer marxar ningú. Sense espolsar en cap moment el mal humor, va procedir a desconnectar les mesures de seguretat que escauen a una joia cultural preshistòrica, a saber, una porquerieta de reixa i un cademat de fireta. Pel que semblava, el que l'habilitava per al lloc de guia era que vivia allà a prop, i no calia ser cap fura per deduir que una titulació superior qualsevol brillava per la seva absència. La dona anava assenyalant les pintures amb desgana a un públic majoritàriament al·lucinat, amb indicacions erudites del tipus *Aquí unos cazadores, Aquí unos animales*. Però el que més ens va impressionar eren els *símboloh máhicoh*. Tot el que no era més o menys figuratiu, eren *símbolos mágicos*, i ho deia com escopint, com si li fessin nosa, com una fórmula mecànica per enllestir abans, que aquí fa fred i a casa m'espera la tele. Des d'aquell moment, els *símboloh máhicoh* formen part de la nostra història familiar. Més d'una vegada ens hem tombat cap als altres, davant de qualsevol fotesa, i els hem aclarit: «Esto son *símboloh máhicoh*.»

Un estiu érem a la casa que havien comprat els meus avis materns. A les golfes hi havia les bicicletes, i calia fer-los una posada a punt abans d'enfilar-nos-hi alguna tarda per fer una sortida familiar a berenar fora, en aquelles taules de pedra sota la beneïda ombra dels plàtans brancalluts, després de pedalar vint minuts pel camí de terra paral·lel a la riera, que acabava en pujadeta —ens havíem guanyat la xocolata, oi tant—. Abans de greixar les cadenes, inflar les rodes i ajustar els seients i els manillers a l'alçada que tocava —«¡Caram, nens, com heu crescut!»—, calia baixar les bicicletes al pis inferior, carregant-les dos pisos escales avall; calia tragar-les a pes de braços i fer maniobres feixugues per no embrutar (gaire) les parets, ni deixar (gaires) sécs a la barana de fusta o els balustres, i esforçar-se a tombar-les amb encert en els girs. I aquell estiu, el meu germà Andreu les va baixar totes cinc. Totes cinc, ell tot sol. I va cobrar-s'ho en espècies. ¿Qui renta els plats? «¡Jo he baixat les bicis!» ¿Qui treu les escombraries? «¡Jo he baixat les bicis!» ¿Qui va a comprar el pa? «¡Jo he baixat les bicis!» Era ben cert que la murga de baixar les bicis mereixia una recompensa, i no és menys cert que la cançoneta va quedar com una broma cada cop que pretenia escapolir-se d'un quefer domèstic. Una broma que encara ara, de tant en tant, mil anys després, treu el nasset. ¿Podeu portar els platets de les postres i culleretes? «Jo vaig baixar les bicis, ¡¿eh?!»

Érem a Uviéu i un vespre plàcid els meus pares van decidir que aniríem a sopar fora. Malgrat la meva llastimosa memòria visual, recordo els carrers de pedra; les escultures escampades per la ciutat que representaven personatges o personalitats diverses, de mida humana i d'un color gris fosc vagament brillant; uns fanals d'un tall antic incaducable. Vam dirigir-nos a un restaurant que recomanava una guia, ni car ni barat, ideal per a una família de cinc amb fills adolescents o preadolescents que es disposa a fer una despesa extra, però no desorbitada, per passar una bona estona i sopar bé. Ens va atendre una cambrera amb davantal impol·lut que no devia arribar als trenta anys, de nom Amparo, de formes carneses, amb una bonica cara arrodonida i setinada de pell blanca i ulls clars, els cabells castanys fins, llargs i llisos immaculats ben recollits en una cua, veu amable. L'Amparo ens va acomodar en una taula rodona i va saber desxifrar-nos en un tres i no res. Xerrotejàvem entre nosaltres. Teníem la carta a les mans, però ni la vam obrir, perquè l'Amparo ens va interrompre de la manera més dolça que hom es pugui imaginar. «Les voy a traer unas croquetas de queso y...» L'Amparo, més que proposar-nos plats, va fer-nos saber què ens portaria. Un es podria haver sentit ofès davant del que aparentment era una imposició en tota regla, però resulta que la imposició deixa de ser-ho quan la cambrera és una professional de cap a peus com l'Amparo i sap què li vindrà de gust a aquella família i quin pressupost maneja. Quan va acabar d'anunciar què ens portaria, els meus pares van somriure: «Perfecto.» Una tria encertada, un menjar deliciós, un servei immillorable, una vetllada meravellosa. I aquell vinet per als meus pares que entrava tan bé. Deien que allò sí que era *elisir d'amore*, i no el de Donizzeti. Des d'aquell dia, cap de nosaltres ha trobat mai ningú en la restauració al nivell de l'Amparo. L'Amparo és, en el nostre imaginari familiar, el cambrerisme en estat pur, per eficàcia, cordialitat i saber estar. «L'Amparo...», diem rememorant-la amb ulls ensonyats, com qui evoca una arcàdia perduda. L'Amparo. Amparo s'havia de dir. Empara'ns, Amparo, dels mals cambrers i els mals establiments de restauració. Amén.

La meva germana s'hauria conformat amb un gos, però al que de debò aspirava era a un cavall. Aquestes bèsties de silueta elegant la subjugaven. Somiava convertir-se en amazona. Es veia trotant damunt d'un corser esvelt per senderes enmig de paratges frondosos, travessant rierols, vorejant llacs, geneta i bèstia en franca camaraderia. Faria llargs passejos a l'om del seu cavall, bressolada pel vent geniüt de la muntanya i el repic de peülles —una àliga volaria majestuosa retallada sobre el blau del cel—. Li acariciaria el front, li raspallaria el pèl, li pentinaria la crinera, el ferraria bé, li procuraria el millor farratge. Si hi havia un cavall, no tenia ulls per a res més. Per això la va torbar tant descobrir que hi havia qui menjava carn de cavall. Li trencava el cor. I aquí era on entrava en joc la crueltat dels germans grans, que així que trobàvem l'ocasió la burxàvem. «Són salsitxes de carn de cavall», li dèiem un dia. «És bistec de cavall», insistíem l'endemà. I ella, angoixada, sotmetia a un tercer grau els meus pares per corroborar que el tall que tenia al plat era d'un

vulgar porc o una trista vedella —mai tan enlluernadors com un cavall, pobres—. Va arribar al punt de preguntar-ho per defecte, abans que ningú li fes cap comentari, presa de la inquietud. «¿De què és? ¿És carn de cavall?»

Havien muntat una fira i qualsevol vestigi de pau quedava trinxat per musiquetes eixordadores, grinyols d'atraccions i crits dels visitants i paradistes que intentaven fer-se sentir per sobre del sorollam. Un tomboler pretenia atraure la concurrència amb una cantarella enganxosa: «¡A veinte duritos toca la Chochona! ¡A veinte duritos toca el Payasete!» Els meus pares bufaven. El meu pare negava amb el cap davant de l'espectacle depriment dels possibles premis. Va sentenciar amb un mig somriure: «El pitjor que et pot passar en una tómbola és que et toqui.» La meva germana i jo devíem posar-nos ben pesadetes, o potser és que els meus pares van decidir que era una batalla que no valia la pena encetar, però el cas és que van desembutxacar la moneda daurada de cent pessetes, i totes dues vam triar nervioses el bitllet que contenia la nostra bonaventura, i vam riure embogides perquè ens havia tocat un Payasete, i sense contenir l'emoció vam assenyalar amunt amb l'índex el que volíem, el de cabells verds que hi havia penjat dalt de tot i que el firaire ens va pescar amb un pal acabat amb ganxo. ¡Ens havia tocat un Payasete! ¿Podíem ser més afortunades? Un Payasete de cabells de llana verda, amb el nasset vermell i un ample contorn de la boca pintat amb presumpte maquillatge blanc, de mirada i somriure inquietants, que duia un vestit meitat blanc, meitat vermell, de tela de disfressa barata brillant. «Ja deia jo que el pitjor que et pot passar en una tómbola és que et toqui. Preferiria regalar-li al firaire els vint duros amb la garantia prèvia que no em tocarà res.» Però a nosaltres el comentari burleta del meu pare ens relliscava, perquè ¡teníem un Payasete! La meva germana i jo anàvem fent torns per portar el Payasete de camí cap a casa, felices com unes anisses. Un pobre Payasete que, la veritat sigui dita, no va tenir mai gaire èxit, i que vés a saber on devia acabar petant.

Va ser la meva tieta Manuela qui va insinuar al capquadrat del meu avi que plantés flors de nit en un racó del pati de la casa. «Mire, podríamos ponerlas aquí. Son preciosas y casi no hay que cuidarlas, crecen solas, ya verá.» L'avi s'hi va negar en rodó. I la iaia Elvira que mira, Jaume, que faria bonic, i ell que no, i ma mare dient-li papa, que donen poca feina, home, i faran goig, i ell que no, i les nétes com qui acaba de caure de la figuera, avi, ¿i si sembréssim flors a la cantonadeta?, i ell que no, que no, que no i que no. No hi veia més enllà del seu llimoner, ell, ja podies anar-li darrere amb un flabiol sonant. I llavors, un dia, la meva tieta va optar per la solució atàvica de les dones que han volgut oposar-se als designis del patriarcat sense aixecar la destrala de guerra, que és fer servir l'astúcia, i sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria va plantar d'amagatotis les llavors en aquell racó, i quan les flors de nit van començar a treure el cap tots vam fingir una sorpresa monumental. «¿Flors de nit? ¡Mireu! ¡Creixen flors de nit!», s'exclamava el meu avi. I la meva tieta Manuela li va començar a dir que oh, ves, normal, són plantes molt salvatges, que

creixen pertot arreu, que amb una miconeta de terra ja s'hi arrapen com si res i fan explotar-hi la vida, ¿que no ha vist com el camí de Can Barbeta n'és sempre ple? Oh, ja ho pots ben dir, li deia ell meravellat, ¿i com deuen haver arribat aquí les llavors? Algun ocell, potser, o el vent, vaya usted a saber, ¡son tan salvajes! I tots rient per sota els bigotis, sí, sí, manoi, costa de creure que siguin tan salvatges. I l'avi va tenir pietat d'aquell verd que sortia inopinadament del ventre de la terra, i es va acabar mirant de bon ull aquelles flors de nit, plantes sofertes i una mica feréstegues que s'havien de podar sovint per tenir-les a ratlla i que no es mengessin l'espai, però a part d'això agraïdes de cuidar, i esquitxades d'alegres i festives floretes fúcsia que dormien de dia i s'obrien totes presumidetes entrada la tarda, fent-se pregar. I cada cop que algú parlava de les flors de nit, el meu avi saltava: «¡Mare meva, són ben salvatges! ¡Van començar a créixer al pati de cop i volta!» I tots li fèiem el cor assentint amb el cap: «Sí, sí, ben salvatges, ben salvatges.» «¡Són unes flors ben salvatges! ¡Molt salvatges! ¡Creixen pertot arreu!» Santa innocència, la del meu avi, a qui mai li va passar pel cap que dos i dos fan quatre.

Per mi, hi ha records que són indestriables de paraules o frases que els acompanyen. Com quan agafes una cirera del cistell i la cua arrossega la seva bessona. Els *símboloh máhico*, les bicis que va baixar l'Andreu, l'*elisir d'amore* de l'Amparo, la carn de cavall, la tómbola que tant de bo no et toqui, les flors de nit tan salvatges. Paraules o frases que acaben formant en tots els de casa una mena d'estrats geològics compartits, capes i més capes que ajuden a configurar el que som. Paraules com cireres de polpa abundosa i regalims vermells. Boníssimes.

7. ¡Hem guanyat!

—¡Hem guanyaaaaaat! ¡Ieaaaah! ¡Oééééé!

Mentre cridava, el Ferran em va abraçar, em va agafar a coll per posar-me a la seva alçada, em va fer mirar cap a les grades invisibles que ens envoltaven per saludar junts el públic eufòric inexistent que aclamava la nostra victòria en aquell emocionant partit de dobles de ping-pong. L'Andreu i l'Elvira havien perdut, però reien davant d'aquella celebració teatral.

Aquella tarda d'estiu havíem anat a veure uns parents de la meva mare —tiets, cosins, fills dels cosins—. I de cop i volta algú va proposar fer una partida de ping-pong i van desplegar la taula, i sense ni adonar-me'n em vaig trobar amb una pala a la mà formant equip amb el Ferran.

No m'han acabat de convèncer mai, els esports d'equip. Jugar-hi, vull dir. No he estat mai cap proesa física —el control de la motricitat no és precisament el meu fort—, ni tinc gaire esperit competitiu. Posats a triar, tot i que tampoc em despertava cap mena d'interès, per a mi era mil vegades millor intentar enfilar-me a una corda o veure quantes abdominals era capaç de fer en ics temps, que no pas jugar un partidet de no sé què. Preferia que em deixessin fer la meva, vaja. A l'institut, si justejava a l'hora de complir uns mínims per a l'assignatura d'educació física, tenia força de voluntat per entrenar-me pel meu compte —sense entusiasme, però amb sentit del deure—. Recordo haver-me ficat entre cella i cella que m'havia de sortir la vertical per a les proves de final de trimestre, i practicar i practicar a la porta de casa fins que ho vaig aconseguir —la meva mare va patir-hi molt, pronosticava una patacada històrica i fins i tot mortal—. En canvi, em feia una mandra immensa ser en un col·lectiu en què hi podia haver espècimens que em maleïssin els ossos per ser una patata en una competició que, per acabar-ho d'adobar, trobava absurda. Odiava jugar a tocar i parar —quin malson per als que som més aviat lents—. De gran, la natació ha estat un gran descobriment —quin gust, fer braçades a l'aigua al meu aire—.

I allà em teniu, palplantada amb una pala de ping-pong, amb el Ferran de company. A mi, la calamitat dels reflexos. Allò pintava fatal. Els altres havien organitzat la festa sense consultar-m'ho i a mi em feia vergonya retirar-me. El Ferran era més gran que jo i no el coneixia gaire. Ell no devia tenir ni la més remota idea del meu grau de desastrisme. Podia sentir-se ben decebut en veure que jo no ensumava ni una pilota. Era només un partit de ping-pong per passar l'estona, res gaire transcendental, però els meus nervis preadolescents preveïen que arrossegaria aquell noi mig desconegut a una desfeta total i això em submergia en un estat de semiparalització. Els seus ulls ametllats darrere les ulleres de miop em fitarien

amb t rria culpabilitzant-me de la derrota. I jo sense ni una conquilla on arraulir-me per escapar-me'n.

Però va començar el partit i el Ferran s'ocupava de tot. Tornava les pilotes que queien a la seva banda i també les que anaven a parar a la meva. Feia broma ara s , ara també. Cridava exultant pels punts guanyats, minimitzava amb gràcia els errors comesos, anunciava amb solemnitat d'acudit una remuntada imminent. Si jo aconseguia enviar una bola al camp contrari —més per casualitat que per encert—, em felicitava efusivament. Vivia el partit amb una alegria faceciosa que estripava totes les meves conjectures. Era indiscutible que jo era un zero a l'esquerra, però a ell li importava un rave. I encara que vaig continuar jugant malament, vaig deixar de patir-hi. Fins i tot m'estava divertint, amb tota aquella conya.

Potser el Ferran em va endevinar el neguit i per aix  hi va posar més pa que formatge.

Mentre el veia fer el pallaso, jo no pensava en conquilles.

Sempre li agrair  aquell gest.

Un manyoc d'ansietat convertit en la lla ada d'un regal.

—!Hem guanyaaaaaaat! !leaaaah! !O     !

Salud vem el públic inventat. R iem. «!Hem guanyaaaaaaat!», repetia el Ferran.

Mai m'he merescut menys formar part d'un plural. Però era esponjós i empolvorat de sucre de llustre, com les ensaimades que t'empastifen de blanc la punta del nas i el capcir  dels dits, i reunia tots els colors del confeti que ningú ens llançava.

8. Respires i prou

Dolor de llengua.
ENRIC LARREULA

No m'hi vull enfadar, i és per això que tendeixo a no ficar gaire cullerada a les converses que treuen la qüestió a estendre. Bé, no és ben bé això, perquè de fet sí que m'hi enfado, ostres, perquè motius per enfadar-s'hi n'hi ha a manta, però és que jo voldria que ningú estigués enfadat, no sé com dir-ho. Procura obrir poc la boca, perquè quan intervens et sembla que a la bugada has barrejat roba blanca amb roba de color, que tots els mitjons estan desaparellats, i que t'has oblidat de ficar al tambor els llençols suats. Mai t'acaba de convèncer del tot el que t'has sentit dir. Llavors, mira, penses que potser millor deixar-ho córrer i que renti un altre, i tu ja aplaudiràs per donar-li suport quan vegis la roba neta, planxada i endreçada, com en un aparador.

La llengua de casa meva era i és el català. La llengua dels meus companys d'escola, era molt majoritàriament el castellà. I jo a l'escola, doncs, parlava molt en castellà amb els companys. I el castellà era també la llengua de molts dels meus mestres i professors (vaig néixer el 1979, per si algú té interès a veure si això casa amb l'aprovació de les lleis de normalització del català a Catalunya i tal). I si a mi m'haguessin parlat de «conflicte lingüístic», hauria obert els ulls com unes taronges. Perquè el que veu un nen és el que presumeix que és la *normalitat*, i és més endavant, quan deixa de veure la vida amb zoom i va allunyant l'objectiu per captar una perspectiva més àmplia, que s'adona que el que semblava *normal* potser no ho era tant. Definitivament, no pot ser gaire normal que els teus pares —i els teus pares!— no comencessin a escriure i llegir bé el català fins molt passats els vint anys. No pot ser normal que a l'oficina bancària del costat de casa et posin mil obstacles per lliurar-te l'escriptura del pis en català. No pot ser normal que a la cartellera les pel·lícules doblades i subtítulades al català siguin un percentatge irrisori de l'oferta total. No pot ser normal que entris en una llibreria a comprar-te una novel·la i t'hi trobis que els metres de lleixes destinats al català no siguin ni un terç dels destinats al castellà. No pot ser normal que l'oftalmòloga que atén el teu marit gastí un to foteta per subratllar-vos que no us venia al cap com es deia *carrots* en castellà. No pot ser normal que en moltes converses on es barregen català i castellà aquest últim sembla que imanti els conversadors catalanoparlants. Però tu tens coneguts, amics i parents que parlen en castellà i ja està. ¿I què? Doncs això, i què. Ves si ara resulta que hauràs de penjar una llufa a l'esquena de la gent que t'estimes perquè parlen en castellà, coi, com si fossin els responsables de la marginació secular del català. Com t'ho diria..., que hi va haver molts pares castellanoparlants que van fer pressió perquè els seus fills poguessin aprendre el català a l'escola, no sé si m'explico. Que anant enrere vinc també d'aragonesos i asturians, ¿saps què vull dir?

En fi. Recordo que els noms dels aliments em portaven de corcoll. Quan els companys parlaven del que els agradava o del que no els agradava, o de què havien menjat o deixat de menjar, els sorprenia unes *acelgas*, uns *garbanzos*, unes *judías*, unes *alubias*, un *salchichón*, un *pepino*, unes *albóndigas*, una *lechuga*, unes *ciruelas*. ¿Què coi devien ser, uns *garbanzos*...? Anècdota a banda, el castellà era a l'ambient i no hi donava més voltes. La dona nord-americana d'un amic li va demanar una vegada quan havia començat a aprendre el castellà, si a casa parlaven en català. I és una pregunta que resulta curiosa a tots els que hem viscut aquesta situació, per allò que deia de la naturalitat amb què ho vius. El castellà és en els companys, en els parents, en els dibuixos animats, en els còmics, en l'etiquetatge i la retolació... En l'aire que respires, vaja. I tu respires sense pensar, respires i prou. I, a més, home, de *llibreta* a *libreta* no hi ha gaire distància, que diguem.

Total, que tu et trobes amb una llengua materna i una de regal, mira que bé, i fins i tot n'aprens una altra d'estrangera, quan sense esperar-t'ho et surten quatre radicals que manegen alguns fils brandant l'espantall de la llengua fent gala d'un sentit comú nul i una consciència sociolingüística de nivell zero, o, el que es pitjor, amb una voluntat expressa de fer mal que disfressen tan malament com poden, i a tu et sembla que t'han entrat a casa sense permís —perquè les teves llengües són també casa teva— a trepitjar amb soles brutes de merda el terra fregat i a desendreçar-te els llibres de les prestatgeries (i cremar-te'n alguns). I tu, hosti, només volies llegir (amb l'ajut inestimable dels traductors, si escau, beneïts siguin) la Rodoreda i Delibes, i Sònia Moll i Sergio del Molino, i Beryl Markham i Philip Roth, i Teresa Colom i Antoine de Saint-Exupéry, i García Márquez i Åsne Seierstad, i Jordi Puntí i Muriel Barbery, i Manuel Rivas i Sophia de Mello, i Wislawa Szymborska i Ángel González, i Jeannete Winterson i Primo Levi, aviam si m'entens, i no fas mal a ningú, i et muntés la pel·lícula —¿en versió original catalana?— que tothom podria fer el mateix i viure tranquil també, ¿no?

En el fons, per viure tranquil·la, fas un esforç i tornes a posar el zoom de quan eres petita. Perquè et fa mal el menyspreu pel que no té preu. ¿Quantes oportunitats t'han ofert per acostar-te el gallec o el basc, i ja no diguem l'occità o el bable? ¿Quantes iniciatives públiques estatals o autonòmiques han agafat les llengües parlades arreu del territori estatal (algunes anomenades sovint *pròpies*, però tractades com a *alienes* per defecte) i les han escampat, teniu-ne i mengeu-ne tots, que aquesta volem que sigui també la vostra cultura? Espera't, que agafo la lupa per comptar-les. I ara comptarem, també, quantes vegades es canonitza l'anglès amb una oratòria de demagògia monolingüe. I així, anar fent.

Amb els fets exposats damunt la taula com les proves del delicte decomissades per la policia en un escorcoll, has de reconèixer que, en general, ets més d'amagar el cap sota l'ala que de cordar-te uns guants de boxa. Com si tinguessis por que, clavant un ganxo al de les soles brutes, poguessis esquitxar amb sang també el teu

castellà o..., o jo què sé, alguna cosa així, que ja he dit al principi que no sé com parlar-ne, de tot això. I enfones els ulls en el llibre que descansa a la tauleta de nit i llegeixes. Només llegeixes.

9. Sobreolletes i pitllaunes*

De sobte, la Marta va esclatar a riure. I vinga riure, no podia parar. La resta ens la vam mirar sorpreses, sense entendre què li havia agafat.

Érem enmig d'una de les classes de llengua que una servidora impartia als periodistes i documentalistes de la televisió on treballava (volien treure's el certificat superior de català). Mentre cantava les solucions d'uns exercicis que els havia encomanat fer de deures, la Marta havia començat a pixar-se. ¿Què li passava? L'Ester, que seia al seu costat, va llegir per sobre els fulls d'exercicis de la Marta, per veure si aclaria el misteri, i també va començar a riure.

Els exercicis en qüestió tractaven la formació de mots: prefixos, sufixos, paraules compostes. En el primer exercici s'havien de sumar formants, per practicar les normes del guionet. Per exemple, havien de dir que *nord+irlandès* formaven *nord-irlandès*, que *gira+sol* donava *gira-sol*, o que *ex+marit* quedava en *exmarit*. Uns exercicis més enllà, s'havien de formar paraules compostes. Hi havia paraules distribuïdes en dues columnes i s'havien de crear les paraules compostes buscant quina de les paraules de la segona columna lligava amb una de la primera, i decidir si a la paraula resultant hi calia el guionet o no. Però amb les presses, la Marta havia seguit la inèrcia del primer exercici, i havia construït els compostos amb les paraules que apareixien alineades. El cas és que l'havia estranyada molt que no li fos familiar cap de les solucions. Potser la profe havia decidit posar casos punyeters. O potser l'exercici palesava que tenia un vocabulari ben pobre...

Es va adonar de l'error quan vaig començar a donar les respostes. I esclar, davant de la constatació de la seva despistamenta i dels compostos estrambòtics de nou encuny que havia creat, que ens va anar recitant, es feia un panxó de riure del qual totes ens vam contagiar.

La veritat és que eren paraules còmiques, d'acord, però amb una sonoritat juganera de picarol que, a parer nostre, les feia ben mereixedores d'un lloc al diccionari. Esmabert, pelaplaure, veurefoc, rodacel. I n'hi havia que tenien una definició ben transparent. Un esgarria-xemeneies, per exemple, és clarament algú que s'entesta a espatllar xemeneies. Un guardacanyes, l'armari d'un pescador. Un pixafils treu partit de les coses més inservibles. ¿I què me'n dieu d'un ventaagulles, un barballit, un obremón, un gratanostre, un tastaperdut, un parebregues, un barballit o un celmec? Per no parlar d'un sord-roig, un parataques, un lleva-rocs, un penjamut o un remenanegres.

* Una primera versió d'aquest capítol es va publicar al blog *Tercer segona* el 7 d'abril de 2009: <<http://tercersegona.blogspot.com.es/2009/04/sobreolletes-i-pitllaunes.html>>.

De totes aquestes noves combinacions, però, les que més es van guanyar la nostra estimació eren sobreolletes i pitllauna. De fet, van passar a formar part del nostre argot particular. «Sobreolletes, ¿has fet els deures?», preguntava una a l'altra enmig de la redacció. «Avui estàs molt pitllauna», deia una altra. I jo m'imaginava algú que parava l'orella i es deia a si mateix que de català en sabia ben poc i que li convenia un reciclatge.

10. La meitat de la coca

—Papa, ¿quina meitat de la coca vols?, ¿la grossa o la petita?

—Filla meva, això és impossible.

Era impossible en el seu cap matemàtic —amb un somriure, esclar—. No crec que gaires mortals m'haguessin fet notar la incoherència. Suposo que vaig tocar l'ase. Però no li faltava raó, al meu pare.

El meu pare em demana que li revisi un article o un capítol d'un llibre. Mira, t'has deixat un accent. Goita, crec que puntuat així s'entendrà millor. Té, un ball de lletres. Em sembla que aquí convé reordenar la frase. «Ostres, quina badada», fa, dolgut. «I tant, gràcies», respon de vegades. «Oh, no, no, això ha de quedar així», diu també, «per això i per allò altre». Debatem, sí. Però el text és clar i endreçat.

Hi ha majúscules i minúscules en cursiva. Lletres gregues. Superíndexs i subíndexs. Trencats, parèntesis, claus, claudàtors. Funcions, equacions, expansions, sèries, conjunts, polinomis, polígons, triangles, circumferències. ¿Què n'entenc? Res. Gairebé res —fa vergonya, la incultura—.

Penso que ben sovint a les pel·lícules o als còmics veiem símbols i raonaments matemàtics que omplen bafarades i pissarres sense deixar espais en blanc, tot ben amuntegat, un núvol de gargots atapeïts i abarrotats, un garbuix descomunal, atordidor i envitricollat per transmetre la complexitat i la impenetrabilitat d'aquest món de savis. I, en canvi, que polits que són aquests textos. Proposició, demostració, lema, demostració, lema, corol·lari, remarca. Com formigues obedients que avancen en filera, un pas darrere l'altre. I res de floritures supèrflues. D'acord amb tal cosa, si es dóna això, aleshores allò, és a dir que tal altra cosa, per tant, vet aquí la conclusió. No n'entens res, però hi intueixes la bellesa de l'ordre. La bellesa de l'ordre dels rodets de fils de colors ben arrengrats a l'expositor de la merceria en harmonia cromàtica. Cap garbuix.

Recordo expressions que sortien de la boca d'uns pares matemàtics i s'escolaven a les orelles dels fills. Una habitació no estava desendregada, sinó que tenia un grau elevat d'entropia. No es volia una porció petita de pastís, sinó un èpsilon. I després hi ha aquell plugim terminològic i antroponímic que tan sols forma damunt teu una primíssima capa superficial, amb prou presència perquè la notis, però massa fina perquè et xopi fins al moll de l'os. I és així com faig meus, tots barrejats en un calaix de mals endreços, els grafs de Cayley, els determinants, la teoria de jocs, el teorema de l'amistat, Emmy Noether, el tercer problema de Hilbert.

Això és el que conservo de les matemàtiques: l'admiració sincera per la condícia i un popurri d'expressions pràcticament sense context.

O potser no. Potser no saps que ensumes matemàtiques inconscientment, com ensumes l'olor de casa teva —que només saps percebre quan obres la porta després de ser fora uns quants dies—. Veig aquell professor d'universitat, fa tants anys, que en tornar-me un treball corregit va apuntar: «M'agrada com escrius, perquè dius només el que cal.» Veig el meu company de despatx, que va fer un silenci després que jo acabés una frase; llavors, el va omplir amb un somriure, i em va dir, mirant-me als ulls: «Això només ho pot dir una filla de matemàtics.»

11. Salabrets, marmessors i guionets

M'agrada saltar d'una paraula a una altra; m'agrada pensar que les paraules respiren i estan esperant el lector per viure una nova vida.

XUAN BELLO, *Unes quantes coses boniques***

Feia calor i els nens estaven pesats. Enmig de la vorera, sota el sol, rondinaven i es burxaven l'un a l'altre. Jo arrossegava els peus. El camí cap a casa se'm feia llarg. I se'm va encendre una bombeta. Havia recuperat una idea que se m'havia acudit uns quants dies abans.

—Si esteu així de pallisses, em passen les ganes de comprar-vos el que us volia comprar —vaig dir, volgudament críptica. Ara, quatre ulls em miraven. El verb *comprar* té un poder hipnòtic sobre la canalla, quan són ells els destinataris de l'adquisició.

—¿Quina cosa?

—Una cosa.

—¿Quina?

—Un salabret.

—¿Què?

—Un salabret —¿veus?, ja havia aconseguit trenta segons de pau.

—¿Què és un salabret?

—¿No sabeu què és un salabret? —així, així, allarguem-ho una mica més.

—No.

—Doncs aquell pal amb una petita xarxa a la punta. Hi ha gent que en porta a la platja per provar d'atrapar peixos. O crancs.

—¡Ah!

—¿Us faria gràcia tenir-ne un?

—¡¡¡Sííííí!!!

—¿Segur?

—¡¡¡Sííííí!!! ¡¡¡Sííííí, mama!!!

—Però és que fa estona que sou uns ploms, ¿eh?

—¡No ens barallarem més, mama! ¡De debò!

—¿Segur?

—¡Segur!

És bonic, el moment en què lences una paraula a l'aire que dringa. Com si de cop i volta t'adonessis que tens bones cartes, com si no t'haguessis fixat fins llavors que al teu ventall de naips hi figura l'as d'oros que et farà guanyar una mà en una mena

** Traducció de l'asturià de Jordi Raventós.

de partida amb tu mateixa. Catxap. Sofraja. Deixatar. Escocell. Aclucalls. Grop. Enderga. Salitraco. Ai, aquella pena o ràbia que t'omple quan no saps la paraula justa, i has de dir ocell on voldries dir cuereta blanca.

Una variant d'això és el que he batejat com *efecte marmessor*. Treballava en una emissora i a la redacció preparaven les notícies del vespre. L'editora escrivia una peça. Jo seia en una taula a la seva altura, però a l'altra banda del passadís. Va parar de teclejar un segon i em va preguntar en veu alta com es deia *albacea* en català. «Marmessor», vaig respondre de seguida. Els periodistes del voltant, uns quants, van sentir la pregunta i la resposta. Es va fer un petit silenci que em va semblar admiratiu (gairebé va passar rodolant un embull de barrella, com a les pel·lícules de l'oest).

—Crec que el meu índex de popularitat acaba de pujar uns quants punts —vaig dir. Uns pocs em van mirar somrient. Algú va riure fluixet.

—¡La veritat és que sí...! —va dir l'editora.

El més bo del cas és que havia après la paraula potser tot just una setmana abans. Casualitats que et bufen a favor. Els del meu gremi no rebem agraïments com un bon metge, ni l'admiració que desperta un bomber en acte de servei, ni els elogis destinats al medallista olímpic, però de tant en tant gaudim de l'efecte marmessor. Qui no es consola és perquè no vol.

Hi ha aquell moment, també, que jo corregia redaccions d'alumnes i ell, que llegia estirat al sofà, em va suggerir d'anar a no sé quina conferència o festival de música o exposició o jo què sé sobre sirventesos. «Ah, mirem-ho, d'acord», vaig fer. I vaig continuar corregint com si res, boli vermell amunt, boli vermell avall, però ell va abaixar una mica més el llibre que tenia entre mans i em va demanar, amb els ulls embalconats sobre les pàgines:

—¿Saps què és un sirventès...?

—Un poema satíric medieval.

—...

—D'aquells que ataquen algú, per exemple. Amb invectives.

—...

—¿No?

—Sí, sí.

—Què.

Va riure, desarmat.

—Volia impressionar-te una mica, collons. Pensava que no ho sabries i que quedaria bé explicant-t'ho.

—Que carallot. T'està bé.

I no diré res d'aquell dia llunyà en què la vaig espifiar i vaig esborrar un guionet d'on no tocava. Hi vaig caure massa tard, ja no es podia esmenar. Es tractava d'un

text per a un fullet de durada efímera del qual quinze dies després segurament (espero, desitjo, imploro) no devia quedar cap exemplar —ni desat en cap calaix o prestatge, ni penjat en cap tauler—. Així i tot, per si de cas, jo creuava els dits perquè el destí de tots aquells tríptics hagués estat la paperera. No parava de pensar-hi. La tensió se'm menjava viva. Cada dia que passava sense novetats —em deia—, era més lluny una possible represàlia. I, per sort, ningú em va telefonar per escridassar-me, ningú em va escriure un correu electrònic per recriminar-me aquella inutilitat manifesta, ningú em va fer una visita amb un bat de beisbol. No vaig gosar confessar-ho a ningú, tampoc. Però, ¿ningú hi havia parat esment? ¿De debò? ¿O sí, però els va fer mandra queixar-se'n? Jo sentia tothora xiulets a les orelles. Algú es devia haver recordat del meu arbre genealògic. Per força.

Del no-guionet aquell, jo sí que me'n recordo. Ja ho crec, que me'n recordo. No hi ha marmessor ni pila baptismal que ho esborri, això.

12. Son unos calcetas

La Cecilia ve de Bogotà. Ha hagut de superar un trencacames de traves burocràtiques per poder doctorar-se a Catalunya. De moment, no coneix ningú. Coincidim en una assignatura. A cada classe s'esforça a conversar amb els companys per fer coneixences. Procuo ser afable, però no li dono gaire corda. Compagino feina i estudis i tinc un xicot acabat d'estrenar. Per anar bé, necessitaria dies de trenta hores. Trec el fetge per la boca i només em veig amb cor d'oferir amabilitat.

Passa el temps i bé, entesos, avui dinem plegades; va, d'acord, després fem un cafè; si surts de la biblioteca a les cinc, podem tornar juntes al tren. I un dia, sociable com és, organitza per a una colla de gent un sopar d'agermanament catalanocolombià al seu pis. Hi arribo abans per ajudar-la i obro el forn per coure albergínia, pebrot vermell i ceba per a l'escalivada. Em diu que he estat el seu primer enllaç amb la cultura catalana, que l'ajuda molt que li parli en català, que m'ha d'agrair tantes i tantes coses en el seu aterratge a Barcelona. Fa gràcia com es passa de rosca. No n'hi ha per tant, ni de bon tros.

—¡Es usted santa Gemma del Perpetuo Socorro!

A Colòmbia, ¿uns quants cafès et fan santa? ¿Podria ser que l'exageració fos un tret típic colombià? Perquè la seva companya de pis, també colombiana, sembla corroborar la hipòtesi: m'elogia l'escalivada. I jo, francament, sóc una cuinera ben vulgar.

La Cecilia té avantpassats catalans de Vilafranca del Penedès emigrats a Cuba i després a Colòmbia (la seva mare sap cantar el *Violai* per tradició familiar). Al cap de quatre dies de ser aquí, xampurreja el català, tot i que la immensa majoria de catalanoparlants li responen en castellà quan li senten l'accent (aix). Alhora, em diu que en determinats àmbits, com quan ha de fer paperassa a la universitat, la gent és més amable si s'hi adreça en català (aix).

Descobrim algunes connexions lingüístiques. M'explica que en alguns llocs de Colòmbia fan servir la paraula *crispeta*. Li dic que el seu molt habitual *listo* em recorda l'ús del català *llestos* per donar una cosa per tancada (*Farem això i llestos*). D'altra banda, ella no entén de cap manera que aquí estiguin tan esteses en català i en castellà expressions com *sortir fora*, *entrar dins*, *pujar a dalt* i *baixar a baix*, una redundància sense cap ni peus. Jo li dic que potser no cal afegir una denominació d'origen per anomenar els borrons de pols, que he descobert que la comunitat universitària colombiana a Barcelona ha batejat com a *mota catalana*. Oh, argumenta, és el primer lloc on n'han trobat; sorprenentment, es veu que a Colòmbia no se'n formen: hi ha pols i prou, no borrons. I l'enamoren algunes paraules del català. Una marieta, un ocell, em repeteix com si fossin paraules ancestrals que cal tractar amb respecte perquè enclouen el misteri de la vida.

Quan una cosa li importa un rave, diu que *le vale un mango*, encara que reconeix que a Catalunya l'expressió és un contrasentit. Aquí, un de verd i esquifit costa un ull de la cara. Pel mateix preu, a Colòmbia li regalen una caixa a caramull de dolços mangos voluptuosos. Però també pot dir que *le importa cinco*, com aquell dia que anàvem xino-xano a l'estació ella, el Germán i jo, i ella rondinava per no sé què i va acabar dient:

—¡Me importa cinco!

El Germán i jo vam fer una pausa esperant un substantiu que no arribava.

—¿Cinco qué? —vaig dir.

—Cinco y ya.

És d'aquelles coses que fan somriure. Com quan em diu *mi reina* o *mamita*. Com quan enmig d'un grup de doctorands va deixar anar, referint-se a dos companys que d'entrada havien dit que anirien a una festa però que al final se'n van desdir:

—Son unos calcetas, enseguida se corrieron —una frase sucosa per als dobles sentits que es va escampar com una taca d'oli pel departament. No cal ni dir que els dos al·ludits es van haver de sentir dir entre riallades, durant una bona temporada, que *se corrían enseguida*.

A Colòmbia li diuen que se li ha encomanat l'accent. No té res d'estrany, ningú no viu en una bombolla lingüística. Però des d'aquí es fa difícil de dir, quan conserva la cantarella, quan fins i tot dóna el tractament d'*usted* als gossos («¡Siéntese!»), quan fa servir expressions com *manejar un carro* o *caerse en el piso*, quan no fa servir el perfet d'indicatiu («Cuando vine esta mañana...»), quan de vegades allarga pesadament les vocals finals per indicar un enuig amb sordina:

—I li vaig dir: «Escoltaaaaa, noiaaaaa, això no pot seeeeeer...»

I, esclar, el *seseo* que li amoreix la parla. Una vegada, després d'unes vacances a Bogotà, m'explica que els seus nebots s'han petat de riure dient-li Cecilia a la castellana, com si fos un acudit («¡Ja, ja! ¡Te llaman Cecilia! ¡Zzzzzzzzzzilia!»). Troben hilarant que la tieta Sesilia s'hagi convertit en Cecilia. I em revela que ha trobat molt a faltar no sentir parlar català, que ha estat allà que s'ha adonat de com és d'important per a ella aquesta llengua. Una llengua de casa. Somric.

Els anys passen. Els fills i les feines ens enreden l'agenda i ens veiem ben poc. Un dia entro en una botiga empenyent el cotxet de la meva filla. Té els morros bruts d'una galeta que va bavejant i cruspint-se tota cofoia, la braga plena de molles. L'establiment és buit i la dependenta m'atén amb simpatia, fins i tot s'ofereix amablement a vigilar la petita quan haig d'entrar a l'emprovador. El seu parlar m'és familiar, però no m'hi jugaria el sou. Encara. Després, mentre marco el número secret de la targeta de crèdit, somriu i s'adreça a la menuda galta plena, que li torna el somriure. Em disculpo per si han caigut engrunes a terra. Em respon que no passa res. Diu a la patufeta:

—Qué deli la galleta, ¿eh?

Qué deli. Només hi ha una persona al món a qui he sentit l'expressió.

Li demano si és colombiana. La dependenta em mira amb ulls sorpresos i contents.

13. Pink Floyd

*Em sembla recordar que t'estimo,
però no t'ho podria assegurar.*

QUIMI PORTET, *Acadèmia dels somnis.*

—¿Quin grup és? —m'examina.

—Pink Floyd —dic a l'atzar, de per riure.

Jo em divertia i ell s'empipava. Al cotxe em posava discos de Chicago, Yes, Supertramp, Eagles, Led Zeppelin, Pink Floyd, The Doors, jo què sé. La majoria, grups que a mi em sonaven de nom i prou. En podia taral·lejar potser la cançó estrella i para de comptar. Saber quina era la banda o quins van ser els seus anys d'or o el títol del disc que els va catapultar a la fama eren figures d'un altre paner. Però en comptes d'acotar el cap, vaig optar per sucari-hi pa. Cada cop que em demanava si sabia quin era el grup que sonava, responia el primer nom que em passava pel barret; poc després, se'm va acudir que donava menys feina respondre sempre el mateix. Vaig triar Pink Floyd. ¿Qui són? Pink Floyd. ¿Els coneixes? Pink Floyd. ¿Quin disc és? Un de Pink Floyd. M'engegava a dida. Després, quan sonava una cançó que li encantava, jo li preguntava de què anava. L'empipament canviava de bàndol.

—¿De què parla?

—Sí. De què va la lletra, què explica.

—Doncs...

—¿No ho saps?!

—Humm...

—¿i¿Però com pot ser que no ho sàpigues?!?!

Ell, la música. Jo, la lletra. (Com en la pel·lícula del Hugh Grant i la Drew Barrymore, ha, ha.) Ell es posava les mans al cap per la meva incultura musical —amb raó—. Jo no donava crèdit al seu desinterès per la lletra. Cadascú per on l'enfila. I encara més: et sabrà dir quan es calcula que va aparèixer l'*Homo sapiens*, et sabrà enumerar els ingredients d'una recepta, et sabrà explicar didàcticament en què consisteix la teoria de cordes, et sabrà detallar espès i menut el repartiment d'una pel·lícula, però no serà capaç de recordar la lletra de la primera estrofa de la nadala més popular del món o de la cançó que fa una setmana que sona al cotxe. Jo em sé sencers —que pràctic— *jingles* o cançons dels dibuixos animats de la meva infantesa. Mecanismes insondables de la memòria.

Li vaig ressuscitar els pronoms *en* i *hi*.

— Aniré demà i portaré una.

—Hi aniré demà i en portaré una.

Al cap de poc, els va tenir plenament operatius.

El vaig animar a treure's el certificat superior de català. Li vaig fer un curset exprés d'una hora i mitja escassa. N'hi va haver prou —interès per la lectura no li'n falta; neurones, tampoc—.

Em va fer creure durant uns quants minuts, quan començàvem a anar junts, que sabia francès. Prendre'm el pèl, esport nacional. Poquets anys més tard, a Suïssa, darrere d'un taulell, un dependent li explica les diferències entre dos formatges en francès. Quan acaba, el meu home li demana si us plau si li pot repetir l'explicació en anglès. El dependent ho fa sense titubejar. Amb el punt final a l'aire, hi ha un silenci de dos segons, i el meu marit, que no ha fet ni una subtil ganyota que donés pistes que no capia res, es tomba cap a mi.

—¿Què ha dit?

El dependent, impertorbable, no arrufa les celles ni un mil·límetre, però m'imagino que deu maleir-li els ossos. Ric. Per sort, encara que mig distreta, sí que he entès les línies generals de les descripcions. Li'n faig un resumet. D'això se'n diu justícia poètica, amor meu. I goita'ns ara, mirant pel·lícules i seguint sèries estatunidenques i britàniques en anglès i subtitulades en anglès (encara no hi arribem del tot, assumim-ho), que ja ens fa mania qualsevol doblatge. *Yo, bitch. The door must be closed! Pretty, pretty, pretty, pretty good.*

Un dia em va demanar on desàvem el llevagrapes. El llevagrapes, va dir, i em van brillar espurnetes als ulls. I fa una setmana, la nena va preguntar, al seient del darrere del cotxe, què hi havia per dinar. Pollastre a la planxa, va respondre. Amb patates fregides, va mig exigir la petita. Sí, amb patates, va sumar-s'hi son germà. Amb una mica de verd, vaig dir jo. Jo cuinexo, jo decideixo, va sentenciar ell.

¿Em direu que no n'hi ha per estimar-se'l?

14. ¡Això no és un cridatori!

Com et fan xalar, els nens, quan comencen a parlar. Jo no hi havia tingut tracte, amb mainada, fins que vaig tenir fills —diguem que va ser una entrada a l'estil «aquí us deixem el nen que has parit i ja us espavilareu», sense cursos prepart ni postpart, a l'aventura—. Segurament per això, la sorpresa va ser més grossa. Els primers raonaments que construeixen o les paraules que fan servir sovint són una meravella. De vegades és com si et clavessin una plantofada. Resulta que et planava davant dels nassos un assumpte lingüístic interessant, i mai hi havies rumiat fins que un bon dia el marrec de tres anys que duus agafat de la mà el deixa anar amb tota la naturalitat del món mundial. Endemés, que el meu fill gran era com una ràdio. Com xerrava, el paio. Sense aturador. Era un mocós que tot just embarbollava paraules, i tan bon punt es despertava ja passava revista a tot el que veia, assenyalant els objectes que l'envoltaven amb el dit índex. Bon dia, Quim, i som-hi, a fer córrer la llengua. Ni temps de treure'm les lleganyes, tenia.

—Tote.

—El rellotge, sí.

—Tila.

—La cadira, sí.

—Cote.

—El conte.

—Tala.

—La taula.

—Toto.

—La foto.

—Tata.

—La sabata.

—Fa.

—El sofà, sí.

Per al meu fill, un cotxe que anava ràpid era un cotxe *corredís*, els dies de sol eren *solats*, els globus s'havien encongit perquè tenien una *desinflació*, el lacrimal era el *lleganyer*, les laminadures es compraven a la *laminadureria*, i per poder parlar a una multitud havies de fer servir un *parlòfon* (o megàfon). Per a la meva filla Laura, un cotxe el mena un *conduista*, una persona que neda a la piscina és una *piscinera* i la pala matamosques és el *palamosques*. Un dia que la petita no parava de bramar, el seu germà li va engaltar: «¡Para de cridar! ¡Això no és un *cridatori*!» I, per cert, ara que ja sabia el nom de l'avi, del besavi i del rebesavi, ¿li podia dir el nom del seu *ultramegarebesavi*?

«Lluma'm!», em va demanar el Quim un dia que volia que l'il·luminés amb la lot. I quan li vaig dir que podia suportar perfectament la temperatura de l'aigua de la dutxa, em va respondre empenyat: «¡No ho suportó! ¡Ho *insuportó!*» La meua filla Laura *estufava* la roba acostant la que encara era molla prop del radiador.

I, a veure, si hi ha galls dindis, ¿per què no hi pot haver *pollastres a l'astos*? Si el Nemo és un peix, la Dory és una *peixa*. Si no els deixes menjar un xupa-xup, almenys dóna'ls un *sugu*. I si ell és un plom i un cas com un cabàs, tu ets una *ploma* i un cas com una *cabassa*.

Vaig dir al Quim que el nostre escalfador era un nyap i un bunyol, i em va fer saber que aleshores era un *nyol* («Nyap i bunyol, nyol. ¿Ho entens?»). La Laura em va demanar si existien els *migruvions*, és a dir, vehicles mitat grua, mitat avió.

També em plantegen dubtes, la canalla. ¿Un casal d'avis és un lloc on es casen els avis? ¿Per què es diu Pare Noel, si no té fills? Si tu ets fredolica, ¿jo sóc caloric? Si pots estar mort de set o mort de son, ¿estàs mort de fuet, si tens moltes ganes de menjar-ne? Si quan arribes tard fas salat, ¿quan arribes d'hora fas dolç? En català, ¿Don Quijote de la Mancha és Don Quixot de la Taca?

I no sé si ho sabíeu, però als dits hi tenim *àngels*, i podeu comprar iogurts al *carrer Fur*, i al Cim de les Àligues hi podeu veure ocells *estrenats* i *mussols olivers*, i l'aigua de pluja s'escola per les *calaveres*, i seria xulo tenir un objecte màgic com la *llentia* d'Aladí. I la Laura, que és d'ordenó y mambo, m'explicava que la seva cançó preferida d'*El rei lleó* és *Com una patata*, mentre que el seu germà preferia l'himne del Barça, on queda ben clar que *una bandera és sa germana*.

¿Multilingüisme? Oi tant, el que vulguis. Perquè, mama, en anglès «clic» es diu *clec*, «M'he fet mal» es diu *au!*, i onze es diu *one one*. El que no acabo d'entendre és que si *angry* vol dir empipats i *birds* vol dir ocells, el joc es digui Angry Birds; hauria de ser Birds Angry, ¿no? I, mama, aquest conte te'l sé llegir en anglès. ¿Ah, sí? «Gdvadfaimengtanixaonenademngiegaeocma...» I ja em sé en castellà les parts del cos, mira: *los cabellos*, *la boqueta*, *la esquena*, *las camas*, *los peuos* i *los ullos*. Però el castellà enganya una mica, ¿oi?, perquè *prima* no vol dir prima, sinó que vol dir cosina, i per dir prima has de dir *delgada*. I vés amb compte, que *esto se ha trencado*.

Intento apuntar totes aquestes coses perquè arribarà un dia que deixaran de dir-les. Com jo, al meu torn, vaig deixar de demanar pantalons de màniga curta. I vull oposar una mica de resistència a l'oblit. Perquè em sabia greu que l'olla amb ulls de bou del Quim acabés escombrada per sempre per un colador a seques.

15. Caçar la rata

Una nit vaig somiar que havia lliurat una correcció en castellà i que, quan ja era massa tard, m'adonava amb horror que en tot el text no hi havia interrogants d'obertura. El malson em va desvetllar a negra nit. Suava. El cor em batejava fort, a punt de sortir-me per la boca.

Gairebé tots els del gremi som uns obsessos. Assenyalem les errates que s'han escolat en la novel·la que llegim. Rectifiquem en veu alta la pronunciació equivocada del periodista de la ràdio. Corregim mentalment els nostres familiars i amics quan ens parlen o ens escriuen. Ens aturem a barrinar si el neologisme que acabem de sentir està ben format. La llengua no s'atura, és a tot arreu. La carreguem com la closca d'un cargol. No podem abstreure'ns-en. Treballem en horari no laboral a desgrat nostre i sense que ningú ens hagi encomanat la feina. En silenci i sense remunerar. És un reflex automàtic, com enretirar la mà quan et cremes. Mira com em sagnen els ulls davant d'aquell anunci que ha escrit algú amb els peus: l'accent, l'anacolut, el barbarisme, l'apòstrof, l'ambigüitat, la coma, la majúscula, la cursiva. El terror.

S'entén, doncs, que ens angoixi la simple idea que algú pugui caçar l'errata que no hem sabut esclafar nosaltres. Que siguem els responsables de no haver aturat l'horror. La nostra feina és detectar taquetes minúscules, esquitxos desafortunats, llànties clamoroses, i passar-hi el plomall, fregar, aplicar-hi el detergent més efectiu. La nostra feina és lliurar el text com una patena i baixar les escombraries per la porta de servei. Sobretot, que els convidats ho trobin tot perfecte. Però no som immunes a l'error. Podem haver-nos deixat dues ditades al gerro del racó. I ens bullirà la sang per les dues ditades al gerro del racó.

De vegades, pot ser que hàgim hagut de trinxar-nos els canells i fer miracles davant de les desferres d'una festa salvatge. Hem escombrat els vidres trencats de les ampolles, hem emblanquinat de nou la paret maquillada de pintades obscenes, hem fet desaparèixer les vomitades de les catifes. Els lavabos estan desinfectats, la vaixella brilla endreçada al bufet, les habitacions estan ventilades i als llits hi ha llençols nets. Tovalles i tovallons, ara muts de molles de pa i cèrcols de vi i cervesa, s'eixamoren a l'estenedor sota el sol. I malgrat tot, sí, sortirem de mare per les dues ditades al gerro del racó.

De vegades, els propietaris ens comuniquen que volen deixar la sabonera bruta. Argumentem amb diplomàcia que no té cap sentit, però hi insisteixen: les restes del sabó vell incrustades als cantons hi donen un aire autèntic. Se'ns regira l'estómac i premem els llavis amb força per barrar el pas als insults. Marxem capcots a casa, derrotats, vençuts, humiliats.

De vegades, assolim la perfecció. La baula següent de la cadena, però, està oxidada. A la teva esquena, han afegit una frase corrupta. Per enrenous de compatibilitat, el programa de maquetació ha canviat la i per una ela. A última hora, han canviat sense avisar el substantiu rodó per un altre que put. O, senzillament, la persona que havia d'introduir els canvis s'ha despistat i figura que és un error teu allò que, de fet, sí que vas advertir.

De vegades, ens pregunten si volem aparèixer als crèdits. Quedar a mercè de la inclemència d'algú que pugui detectar les dues ditades al gerro del racó, fotografiar-les, divulgar-les. Quedar com a culpables de les repulsives gàrgoles informes de sabó que no ens han permès rascar. Quedar com els inútils que no han resolt el més obvi, quan els rovellats han estat els altres.

Em miro aquestes mans que no entenen de cosir, ni de dibuixar, ni de fer ocellets de paper, ni d'enfilar collarets. Mans poc traçudes que esmicolen gots i emboliquen maldestrament els regals. Envejo tant les mans ballarines que empunyen agulles de mitja per tricotar bufandes, les mans sàvies per podar i regar i trasplantar verds esplèndids, les mans curoses i brutes de fang que modelen la terrissa sobre el torn que gira, les mans fermes i dolces que acaricien el moble malalt i el descorquen, l'envernissen, li adrecen les guies dels calaixos i en reparen les motlures. Les meves ninetes, bocabadades i incrèdules, s'enamoren de l'artesanía que aquestes mans avergonyides de la pròpia incapacitat mai reeixiran a construir. I llavors recordo el valor de les paraules i em dic que els lingüistes, almenys, ajudem a construir bellesa. Et ve al cap aquell periodista que t'agraeix una traducció original però transparent d'una expressió nova. Hi ha la dramaturga a qui fas un suggeriment i et somriu assentint, ¡i tant, i tant, molt millor! Un dia, un desconegut t'envia un missatge i et fa saber que el teu text li ha remogut les entranyes.

Perquè, sí, vivim obsedits per la perfecció, però se'ns desnua l'angoixa amb cada paraula exacta, amb l'expressió precisa, amb la narració ben trenada. Aprendre i admirar, vies de plenitud. Quan l'Albert em diu que no és formatger d'aquest orri, m'arriba l'olor de la fusta. I em reconforta escoltar les explicacions endreçades i acurades del doctor Trilla, de l'Hospital Clínic, davant dels responsables polítics i de ciutadans esporuguits per l'ebola. Sento els grinyols metàl·lics si la Maria escriu que el vent fa xerricar xarneres. El meu pare em defensa l'algorisme davant de l'algoritme, i saludo el raonament. Els Cálido Home canten l'afany de cacera del gos salvatge, enclaustrat en un pati, amb quars, moscovita i una mica de mica en el seu musell humit, mentre espio com el quisso amaga la presa de la sang. M'embadaleixo davant el descobriment d'un nou adjectiu quan la companya de feina agafa la pera que ha dut de postres i diu que està lloca. Ric pels descosits quan caic que no és casual que els becaris del laboratori de la sèrie *Porca misèria* es diguin Quim i Cefa.

Guerrers de la pulcritud entre bastidors, no esperem que la nostra victòria sigui reconeguda amb trofeus ni ovacions públiques. Som ajupidets al nostre coverol, a l'escalf de gramàtiques i diccionaris i llibres de lletraferits, xiuxiuejant com qui no vol la cosa una solució que encaixa. Ah, sí, feliços d'esbudellar la rata. Baratant ferums per ramellets d'espígol, semblant la puntuació que deixa alenar un original espès. I meravellant-nos amb cada troballa com si fos una pedreta que Ton i Guida han deixat caure del sarró per a nosaltres, perquè puguem retornar encisats a la casa del que és bell.

Gemma Brunat (València, 1979) és llicenciada en Filologia Catalana. Ha estat professora a la Universitat Autònoma de Barcelona i assessora lingüística a COMRàdio i la Xarxa Audiovisual Local. Actualment treballa de correctora, traductora i subtituladora.